Μελέτη για την αποτίμηση της Δράσης:

Απόκτηση Ακαδημαϊκής Διδακτικής Εμπειρίας σε Νέους Επιστήμονες Κατόχους Διδακτορικού

Παραδοτέο Β:

Έκθεση αποτελεσμάτων με τους δείκτες που αφορούν την υλοποίηση της Δράσης κατά το χειμερινό εξάμηνο του ακαδημαϊκού έτους 2016-2017

ΕΚΤ
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Το παρόν αποτελεί το «Παραδοτέο Β – Έκθεση αποτελεσμάτων με τους δείκτες που αφορούν την υλοποίηση της Δράσης κατά το πρώτο ακαδημαϊκό εξάμηνο 2016-2017» του έργου με τίτλο «Μελέτη για την αποτίμηση της δράσης "Απόκτηση Ακαδημαϊκής Διδακτικής Εμπειρίας σε Νέους Επιστήμονες Κατόχους Διδακτορικού"».

Η μελέτη υλοποιείται από το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης μετά από σχετική ανάθεση από την Ειδική Γραμματεία Διαχείρισης Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του ΕΚΤ, στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Δηλώνω υπεύθυνα και εν γνώσει των συνεπειών του νόμου ότι το παραδοτέο «Παραδοτέο Β – Έκθεση αποτελεσμάτων με τους δείκτες που αφορούν την υλοποίηση της Δράσης κατά το πρώτο ακαδημαϊκό εξάμηνο 2016-2017» αποτελεί πρωτότυπο έργο και δεν έχουν χρησιμοποιηθεί άλλες πηγές πέρα από αυτές στις οποίες γίνεται αναφορά. Όταν υπάρχει αναπαραγωγή δεδομένων, πινάκων και παραθεμάτων, αυτό δηλώνεται ρητά.

Ο νόμιμος εκπρόσωπος του αναδόχου

Δρ. Εύη Σαχίνη

Διευθύντρια ΕΚΤ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ 2014-2020

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ

ΑΘΗΝΑ, 19. 07.2017

Περιεχόμενα

Εισαγωγή 7
1. Ενίσχυση ανθρώπινου δυναμικού υψηλής εκπαίδευσης: διεθνής διάσταση 7
1.1. Κράτος και ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού υψηλής εκπαίδευσης 7
1.2. Ανθρώπινο δυναμικό υψηλής εκπαίδευσης και κίνητρα διδασκαλίας 8
2. Ενίσχυση ανθρώπινου δυναμικού υψηλής εκπαίδευσης στην Ελλάδα 12
2.1. Ανάλυση παρούσας κατάστασης 12
2.2. Στοιχεία έρευνας πεδίου 14
3. Προφίλ των συμμετεχόντων 16
3.1. Δημογραφικά στοιχεία συμμετεχόντων στη Δράση 16
3.2. Στοιχεία εκπαίδευσης συμμετεχόντων στη Δράση 19
4. Διδακτική Εμπειρία πρότερη της Δράσης 21
4.1. Πρότερη διδακτική εμπειρία (Ίδρυμα και διάρκεια) 21
4.2. Επιστημονικό πεδίο 25
4.3. Είδος επαγγελματικής σχέσης 26
5. Συμμετοχή στη Δράση 27
5.1. Διάρκεια απασχόλησης και σχέση με τόπο κατοικίας 27
5.2. Επιστημονικό πεδίο 28
5.3. Είδος επαγγελματικής σχέσης 29
5.4. Στοιχεία διδαχθέντος μαθήματος στο πλαίσιο της Δράσης 30
5.5. Στοιχεία σχετικά με τη διδασκαλία του μαθήματος στο πλαίσιο της Δράσης 33
5.6. Εμπλοκή σε άλλες ακαδημαϊκές δραστηριότητες ως συνέπεια της συμμετοχής στη Δράση 35
6. Αποτίμηση της Δράσης 36
6.1. Αξιολόγηση της Δράσης από τους συμμετέχοντες στη Δράση 36
6.1.1. Βαθμός ικανοποίησης των συμμετεχόντων 36
6.1.2. Επιπτώσεις για τα ιδρύματα υποδοχής 38
6.1.3. Επιπτώσεις για τους φοιτητές 38
6.1.4. Επιπτώσεις ως προς τη μετακίνηση στο εξωτερικό 39
6.2. Προτάσεις Βελτίωσης της Δράσης 41
6.2.1. Προτάσεις βελτίωσης που αφορούν τα ΑΕΙ 41
6.2.2. Προτάσεις βελτίωσης που αφορούν το Υπουργείο 42
7. Συνέπειες της Δράσης 43
8. Παράρτημα 48
9. Βιβλιογραφία 49

Εισαγωγή

Τα δεδομένα που παρουσιάζονται στην παρούσα έκθεση έχουν προκύψει βάσει της επεξεργασίας των ηλεκτρονικών ερωτηματολογίων που συμπλήρωσαν και υπέβαλαν οι πανεπιστημιακοί υπότροφοι που συμμετείχαν στη Δράση "Απόκτηση Ακαδημαϊκής Διδακτικής Εμπειρίας σε Νέους Επιστήμονες Κατόχους Διδακτορικού" κατά το χειμερινό εξάμηνο του ακαδημαϊκού έτους 2016-2017. Η αποστολή των ερωτηματολογίων αφορούσε το σύνολο των υποτρόφων για το χειμερινό εξάμηνο (σύνολο ατόμων: 641) και το ποσοστό απόκρισης ξεπέρασε το 90% (αριθμός συμπληρωμένων ερωτηματολογίων: 583). Στην παρούσα έκθεση, η παράθεση των στοιχείων γίνεται είτε σε απόλυτους αριθμούς, είτε –συχνότερα– ως ποσοστό επί του αριθμού των συμπληρωμένων ερωτηματολογίων, δηλαδή ως ποσοστό των αποκρίσεων[1]. Τα αποτελέσματα που παρατίθενται αφορούν μόνο την υλοποίηση της Δράσης κατά το χειμερινό εξάμηνο του ακαδημαϊκού έτους 2016-2017.

1. Ενίσχυση ανθρώπινου δυναμικού υψηλής εκπαίδευσης: διεθνής διάσταση

1.1. Κράτος και ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού υψηλής εκπαίδευσης

Ο ρόλος του κράτους στην ενίσχυση της ερευνητικής και τεχνολογικής δραστηριότητας είναι αναγνωρισμένος παγκόσμια ως άκρως σημαντικός (Bernake, 2011). Μία από τις διαστάσεις αυτής της ενίσχυσης είναι διαμέσου του ανθρώπινου δυναμικού. Η κεντρική σημασία του ανθρώπινου δυναμικού στην οικονομική ανάπτυξη, την επίλυση κοινωνικών και περιβαλλοντικών προβλημάτων αλλά και στην προαγωγή της γνώσης αποτελεί επίσης κοινή παραδοχή (Pasban & Nojedeh, 2016) όντας ίσως η σημαντικότερη παράμετρος στην πορεία μετάβασης προς μία οικονομία έντασης γνώσης, ως ο κύριος υπεύθυνος στην παραγωγή και διάχυση της επιστημονικής και τεχνολογικής γνώσης (Behrman & Rondinelli, 2002; Challof & Lemaitre, 2009; Bertoli et al., 2011).

Το παραπάνω πλαίσιο είναι που διαμορφώνει και καθοδηγεί –άμεσα ή έμμεσα- την πολιτική που εφαρμόζει πλήθος ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης της ερευνητικής και τεχνολογικής παραγωγής. Ο τρόπος ποικίλει ανάλογα με τον φορέα εντός του οποίου δραστηριοποιείται επαγγελματικά το ανθρώπινο δυναμικό, καθώς διαφορετικοί μηχανισμοί ενίσχυσης εφαρμόζονται στον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα. Η ενίσχυση των φορέων μπορεί

[1] Σε αυτή την περίπτωση η διευκρίνιση επί του ποσοστού σε κάθε διάγραμμα γίνεται με την αναφορά «ως % των συμμετεχόντων».

να στηρίζεται στην παροχή χρηματοδοτικών, φορολογικών, ή άλλης μορφής κινήτρων (π.χ. ευθεία επιχορήγηση του μισθολογικού κόστους, μείωση των επιχειρηματικών φορολογικών συντελεστών), η επιλογή των οποίων εξαρτάται από τον φορέα εργασίας του ανθρώπινου δυναμικού που δραστηριοποιείται σε δραστηριότητες έρευνας και ανάπτυξης και π.χ. εργάζεται σε ακαδημαϊκά και ερευνητικά ιδρύματα, επιχειρήσεις, μη κερδοσκοπικά ιδρύματα, ή σε έναν συνδυασμό των παραπάνω. Σε κάθε, ωστόσο, περίπτωση, η έμφαση δίνεται (και) στην απόκτηση περαιτέρω (ερευνητικών και διαχειριστικών) δεξιοτήτων, την ενίσχυση της ερευνητικής παραγωγής, την απόκτηση διδακτικής εμπειρίας, κ.α. (Suntharasaj & Kocaoglu, 2008).

Η διαρκής αυτή επιμόρφωση και απόκτηση δεξιοτήτων αποτελεί πέρα των άλλων απότοκο της αναγνώρισης μίας άλλης πτυχής της επιστημονικής πραγματικότητας, η οποία στοχεύει στο μετριασμό, αν όχι στην πλήρη αναστολή, του κύματος μετακίνησης του ανθρώπινου δυναμικού υψηλής εκπαίδευσης σε χώρες του εξωτερικού για αναζήτηση επαγγελματικής αποκατάστασης σε δημόσιους ερευνητικούς, ακαδημαϊκούς και ιδιωτικούς φορείς. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι το φαινόμενο αυτό δεν αφορά μόνο τις αναπτυσσόμενες χώρες ή χώρες που έχουν υποστεί πρόσφατες οικονομικές και πολιτικές κρίσεις. Το ζήτημα της συγκράτησης της διαρροής εγκεφάλων αποτελεί για όλες τις χώρες (των ανεπτυγμένων συμπεριλαμβανόμενων – βλ. Wadhwa, 2012 για ΗΠΑ, Guilland, 2016 για Αγγλία) ένα ζήτημα που πρέπει να αντιμετωπιστεί, προκειμένου να διατηρηθούν βιώσιμοι ρυθμοί ανάπτυξης που στηρίζονται (και) στην παραγωγή προϊόντων/υπηρεσιών έντασης τεχνολογίας αλλά και να διατηρηθεί ένα εύρωστο σύστημα παραγωγής επιστημονικής γνώσης μέσα από το υπάρχον δημόσιο και ιδιωτικό σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αυτά τα αλληλοδιαπλεκόμενα χαρακτηριστικά ενός εθνικού (και περιφερειακού) συστήματος καινοτομίας και η επίτευξη βιώσιμης οικονομικής μεγέθυνσης (Mahroom, 2005; Solimano, 2008; D.K.-K. Chan, 2012; Heitor *et al.,* 2014) αποτελούν κεντρικούς 'οδοδείκτες' στην παραγωγή των σχετικών πολιτικών ενίσχυσης του ανθρώπινου δυναμικού.

1.2. Ανθρώπινο δυναμικό υψηλής εκπαίδευσης και κίνητρα διδασκαλίας

Στη συνέχεια του κειμένου θα εστιάσουμε σε αυτές τις πολιτικές και πρακτικές που ακολουθούνται διεθνώς, με στόχο την ενίσχυση της απόκτησης δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού υψηλής εκπαίδευσης και οι οποίες υλοποιούνται στο πεδίο της διδασκαλίας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Αυτή η εστίαση είναι εξάλλου κεντρική στο πλαίσιο της Δράσης "Απόκτηση Ακαδημαϊκής Διδακτικής Εμπειρίας σε Νέους Επιστήμονες Κατόχους Διδακτορικού" που υλοποιείται/χρηματοδοτείται από την Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη

Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης.

Εξειδικεύοντας την ανάλυση στο συγκεκριμένο είδος δραστηριότητας, η περίπτωση της ενίσχυσης των διδακτικής εμπειρίας νέων επιστημόνων κατόχου διδακτορικού τίτλου σπουδών αποτελεί σταθερό στόχο δημόσιας παρέμβασης. Οι συγκεκριμένες παρεμβάσεις στηρίζονται μάλιστα στην επιδίωξη της διδακτικής αριστείας, ως μία συνιστώσα διάσταση των πολιτικών για την τριτοβάθμια εκπαίδευση και των αντίστοιχων στρατηγικών των ίδιων των ιδρυμάτων. Άλλωστε, οι υποψήφιοι διδάκτορες και νέοι μεταδιδακτορικοί ερευνητές θα αποτελέσουν δυνητικά τον πληθυσμό από τον οποίο θα αναδειχθούν οι επόμενοι πανεπιστημιακοί καθηγητές. Σε μελλοντικό χρόνο, οι τελευταίοι είναι αυτοί που θα κληθούν να μεταδώσουν στους φοιτητές τους με σαφήνεια, παιδαγωγική επάρκεια και καθαρότητα το γνωστικό τους αντικείμενο, κατά συνέπεια η ενίσχυση των διδακτικών τους δεξιοτήτων στα πρώτα τους ερευνητικά βήματα αποτελεί μέρος μιας συνολικής προσέγγισης (Price, 2012).

Αντίστοιχα, περισσότεροι και καλύτερα εκπαιδευμένοι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, στους οποίους έχουν μεταδοθεί γνώσεις με τρόπο που να τους εξάπτει τα δημιουργικά και κριτικά αισθητήρια, να τους δημιουργεί περαιτέρω ερεθίσματα διαμέσου της προφορικής διδασκαλίας και μίας πλούσιας σε ερεθίσματα διαδραστικής παρουσίας στα αμφιθέατρα και στα ηλεκτρονικά μέσα, αποτελούν δυνητικά άτομα με πληρέστερο επιστημονικό υπόβαθρο και κατάρτιση, και καλύτερες προοπτικές απασχόλησής τους σε επιχειρήσεις, δημόσια ιδρύματα, κλπ.

Μία ακόμα διάσταση σε ό,τι αφορά στην έμφαση που δίνεται στην απόκτηση ακαδημαϊκής διδακτικής εμπειρίας στις ανεπτυγμένες χώρες είναι ότι αυτή λειτουργεί συμπληρωματικά σε αυτή καθ' εαυτή την ερευνητική παραγωγή (δημοσιεύσεις, συμμετοχή σε συνέδρια κ.λπ.) που αποτελεί το κυρίαρχο κριτήριο αξιολόγησης για την ακαδημαϊκή προαγωγή (Ramsden and Moses 1992; Archibong *et al.*, 2010; Chalmers 2010). Οι αυξανόμενες εγγραφές για σπουδές πανεπιστημιακού επιπέδου καθώς και το διαφορετικό πολιτιστικό και πολιτισμικό υπόβαθρο των φοιτητών – χαρακτηριστικά που συνδέονται με την διεθνοποίηση και την μαζικοποίηση της μεταδευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης – έχουν οδηγήσει τα πανεπιστήμια να δώσουν έμφαση στην παιδαγωγική επάρκεια και την διδασκαλία και να αναγνωρίσουν, μάλιστα, την τελευταία ως ένα κριτήριο αξιολόγησης στην επαγγελματική ανέλιξη των διδασκόντων (Cisneros-Cohernour 2001). Συγκεκριμένα, η αντιμετώπιση αυτής της πραγματικότητας προωθείται όχι μόνο από την ανάγκη των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων να καταστούν ανταγωνιστικότερα και ελκυστικότερα για νέους υποψήφιους φοιτητές, αλλά και από τους ίδιους τους υπ. διδάκτορες/μεταδιδακτορικούς ερευνητές, οι οποίοι

αναγνωρίζουν την αναντιστοιχία μεταξύ των διδασκαλικών τους υποχρεώσεων και της σχετικής εκπαίδευσης που έλαβαν με την τελευταία να δίνει έμφαση μόνο στην απόκτηση ερευνητικών δεξιοτήτων (Golde and Dore, 2001).

Θα πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι παρά την αναγνώριση της σημασίας της διδασκαλίας, τα προβλήματα που αφορούν στον προσδιορισμό συγκεκριμένων κριτηρίων αξιολόγησης της ποιότητάς της παραμένουν ανοιχτά (Parker 2008; Vardi and Quin 2011; Subbaye and Vithal 2015). Σε αυτό το πλαίσιο, η αυξανόμενη έμφαση στην απόκτηση διδακτικής εμπειρίας συνοδεύεται από αντίστοιχες προσπάθειες να προσδιοριστούν αντικειμενικοί δείκτες για την μέτρηση και την ποσοτική διαστασιολόγηση της διδασκαλίας ως κριτήριο επαγγελματικής ανέλιξης (Devlin and Samarawickrema 2010) αλλά και ως στοιχεία αξιολόγησης του ίδιου του ιδρύματος (Clegg 2007; Lanzendorf and Verburgh 2003).

Γενικά, οι πρωτοβουλίες βελτίωσης της διδακτικής ικανότητας είναι αρκετά διαδεδομένες στην Βόρεια Αμερική, Δυτική Ευρώπη, Αυστραλία, καθώς και το Χονγκ Κόνγκ και την Νότια Αφρική (Land & Gordon, 2015). Θα πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι η διδακτική αριστεία δεν αποτελεί μία έννοια η οποία απολαμβάνει κοινής αποδοχής. Η έλλειψη ''συστηματικών και μεταδόσιμων αρχών'' έχει οδηγήσει σε διαφορετικές εκδοχές των σχετικών ορισμών, γεγονός που οδηγεί και στον καθορισμό διαφορετικών επιχειρησιακών επιδιώξεων ανά πανεπιστημιακό ίδρυμα. Παραδείγματος χάριν, η ενίσχυση της διδακτικής ικανότητας συνδέεται ρητά με την εισαγωγή καινοτομιών (στην διδασκαλία), ή την βελτίωση του γνωστικού υποβάθρου των φοιτητών, ή την ενίσχυση της διεπιστημονικής επάρκειας, κλπ.

Ακολουθεί μία επισκόπηση εθνικών δράσεων[2] ενίσχυσης της διδακτικής επάρκειας σε επιλεγμένες χώρες.

[2] Πέρα από τις εθνικές δράσεις, αντίστοιχες δράσεις ενίσχυσης της διδακτικής εμπειρίας καταγράφονται και σε επίπεδο πανεπιστημίου. Π.χ. στην Αγγλία: http://www.bath.ac.uk/learningandteaching/progressing-your career/teaching-awards/best-team-supporting-student-learning-award/index.html, http://www.nottingham.ac.uk/teaching/teaching/pgche/index.aspx, ΗΠΑ: http://www.nationalpostdoc.org/?page=TeachingFellowships (παρατίθεται το σύνολο των σχετικών δράσεων ανά πανεπιστήμιο), http://www.unl.edu/gradstudies/current/development/postdoctoral-teaching-fellowships

Αγγλία

- National Teaching Fellowship Scheme

(https://www.heacademy.ac.uk/individuals/national-teaching-fellowship-scheme)

Αυστραλία

- Australian Awards for University Teaching (AAUT)

(http://www.olt.gov.au/)

Χονγκ Κονγκ

- Universities Grants Committee of Hong Kong - Teaching Development Grants

(http://www.ugc.edu.hk/eng/ugc/activity/teach_learn.html)

Καναδάς

- Society for Teaching and Learning in Higher Education

(https://www.stlhe.ca/)

ΗΠΑ

- Eugene V. Arden Inter-disciplinary Research/Teaching Award

(https://umdearborn.edu/faculty-staff/faculty-and-staff-awards/faculty-awards/eugene-arden-interdisciplinary-researchteaching-award) (Επιβράβευση της διεπιστημονικής διδασκαλίας)

- Institutional Research and Academic Career Development Awards (IRACDA) (K12) (National Institute of Health / National Science Foundation)

(https://nigms.nih.gov/training/careerDev/Pages/TWDInstRes.aspx)

- Postdoctoral Teaching Fellowships

(http://www.nationalpostdoc.org/?page=TeachingFellowships)

Πηγή: Land, R., Gordon, G., 2015. *Teaching excellence initiatives: modalities and operational factors*, Higher Education Academy

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι για μια σειρά από λόγους, στις χώρες αυτές η μελέτη του αντικειμένου και η αποτίμηση των συνεπειών που αυτές οι δράσεις προκαλούν αποτελούν στόχο της δημόσιας πολιτικής (η οποία π.χ. στην Αγγλία γίνεται μέσα από το ''The Higher Education Academy''). Οι χώρες αυτές κατέχουν στοιχεία για την επίδραση και το βαθμό αποτελεσματικότητας αυτών των προγραμμάτων που διατρέχουν ιστορικά αρκετά προηγούμενα έτη. Η χρήση χρονοσειρών, μεταξύ άλλων, σημαίνει ότι μπορούν να διεξάγουν αναλύσεις μεταξύ διαφορετικών τύπων μεταδιδακτορικών χρηματοδοτήσεων, χρηματοδοτήσεων δηλαδή που αφορούσαν

στην ενίσχυση απόκτησης ερευνητικών και διδασκαλικών δεξιοτήτων από την μία και χρηματοδοτήσεων που αφορούσαν μόνο το διδασκαλικό σκέλος από την άλλη (ή, το πολιτιστικό και πολιτισμικό υπόβαθρό των ίδιων των υποτρόφων, ή την διαφορά στον αριθμό των δημοσιεύσεων που προέκυψαν κατά την διάρκεια της μεταδιδακτορικής χρηματοδότησης στις δύο περιπτώσεις)[3], και να εξάγουν σύνθετα συμπεράσματα ως προς τις επιπτώσεις και την επίδραση (στον μεταδιδακτορικό ερευνητή, το πανεπιστήμιο, την κοινότητα) αυτής της χρηματοδότησης.[4] Θα πρέπει να σημειωθεί ότι δεδομένου του καινοφανούς χαρακτήρα της συγκεκριμένης δράσης στην ελληνική περίπτωση δεν υπάρχει δυνατότητα εξαγωγής αντίστοιχων συμπερασμάτων που να στηρίζονται σε ανάλυση μεταξύ διαφορετικών δράσεων, πέρα από την ύπαρξη των έκτακτων διδασκόντων στα ελληνικά ΑΕΙ, ο αριθμός των οποίων έχει μειωθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια.

2. Ενίσχυση ανθρώπινου δυναμικού υψηλής εκπαίδευσης στην Ελλάδα

2.1. Ανάλυση παρούσας κατάστασης

Σε ότι αφορά την Ελλάδα, και εντός ενός περιοριστικού δημοσιονομικού πλαισίου, η χώρα προσπαθεί να δημιουργήσει εκείνες τις συνθήκες που να της επιτρέψουν να πετύχει μία βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη. Ιδιαίτερα σε ότι αφορά στην ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού υψηλής εκπαίδευσης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, η δημοσιονομική στενότητα είχε δημιουργήσει μια πραγματικότητα όπου η αποχώρηση τακτικού προσωπικού για λόγους συνταξιοδότησης, κλπ., δεν συνοδευόταν από αντίστοιχες προσλήψεις νέου προσωπικού.

Θα πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι αυτή η δυστοκία ως προς την πρόσληψη νέου προσωπικού δεν αφορούσε μόνο το τακτικό προσωπικό, αλλά αφορούσε και έκτακτο διδακτικό προσωπικό που σε ορισμένες περιπτώσεις –ιδίως των περιφερειακών ιδρυμάτων- ικανοποιούσε πάγιες (και) διδακτικές απαιτήσεις. Το καθεστώς των διδασκόντων 407/80 (εντεταλμένοι επίκουροι καθηγητές) για τα Πανεπιστήμια και των έκτακτων καθηγητών, κατ' αντιστοιχία για τα ΤΕΙ καθόριζε ότι είναι επιστημονικό προσωπικό το οποίο προσλαμβάνεται και απασχολείται με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου για τη διεξαγωγή διδακτικού, ερευνητικού,

[3] Ενδεικτικά βλ. https://publications.nigms.nih.gov/more/ppts/eaton_files/800x600/index.html για μία αποτίμηση του προγράμματος IRACDA στις ΗΠΑ η οποία συγκρίνει τις επιπτώσεις της χρηματοδότησης σε σχέση με άλλες χρηματοδοτήσεις ενίσχυσης μεταδιδακτόρων.
[4] Ενδεικτική δευτερογενής βιβλιογραφία: http://www.fasebj.org/content/24/1_Supplement/632.6 για το πρόγραμμα IRACDA στις ΗΠΑ, και http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1068/a46294 για Αγγλία.

επιστημονικού και οργανωτικού έργου σε οποιοδήποτε γνωστικό αντικείμενο. Η διάρκεια της σύμβασής τους καθορίζεται μέχρι ενός ακαδημαϊκού έτους και δύναται να ανανεώνεται ή να παρατείνεται, πλην όμως ο συνολικός χρόνος πρόσληψης δεν δύναται να υπερβεί τα τρία ακαδημαϊκά έτη. Μάλιστα, η κατάληψη τέτοιων διδακτικών θέσεων αποτελούσε τεκμήριο αυτοδύναμης διδασκαλίας, αναγκαίας για την επιστημονική εξέλιξη νέων επιστημόνων που επιθυμούν να ακολουθήσουν ακαδημαϊκή καριέρα. Για λόγους που έχουν να κάνουν με την ιστορική πορεία της εξέλιξης του θεσμού του διδακτικού και ερευνητικού προσωπικού στην τριτοβάθμια εκπαίδευση της χώρας, ο θεσμός των 407/80 λειτούργησε για περίπου 3 δεκαετίες καλύπτοντας σημαντικό –σε ορισμένες περιπτώσεις Ιδρυμάτων και Τμημάτων- ποσοστό τον αριθμό των ακαδημαϊκών διδασκάλων.

Σε αυτό το πλαίσιο, η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης (στο εξής: ΕΥΔ/ΕΠ ΑΝΑΔ ΕΔΒΜ) προχώρησε στο σχεδιασμό και υλοποίηση στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2014-2010 της Δράσης με τίτλο «Απόκτηση Ακαδημαϊκής Διδακτικής Εμπειρίας σε Νέους Επιστήμονες Κατόχους Διδακτορικού». Σύμφωνα με τη σχετική πρόσκληση *«Η ακαδημαϊκή διδακτική εμπειρία ενός κατόχου διδακτορικού αποτελεί καίριο στοιχείο αξιολόγησης του ακαδημαϊκού του βιογραφικού, αλλά και στοιχείο που ενισχύει τις αναγκαίες δεξιότητες που πρέπει να διαθέτει το άτομο αυτό προκειμένου να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της διδασκαλίας σε πανεπιστημιακό επίπεδο. Η προτεινόμενη Δράση προσφέρει τη δυνατότητα απόκτησης διδακτικής εμπειρίας σε νέους επιστήμονες κατόχους διδακτορικού και ταυτόχρονα προσδίδει έναν δυναμικό χαρακτήρα στα προγράμματα σπουδών των Ιδρυμάτων.»*

Συνεπώς, η δράση στόχευε στην αντιμετώπιση δύο (τουλάχιστον) αρνητικών συνεπειών της υφιστάμενης κατάστασης στα ΑΕΙ, όπως σκιαγραφήθηκε παραπάνω. Η πρώτη αφορούσε στην ενίσχυση των ΑΕΙ με ανθρώπινο δυναμικό, ώστε να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα που αυτά αντιμετώπιζαν ως προς τις διδακτικές τους ανάγκες, διά της ανανέωσης του διδακτικού προσωπικού, του εμπλουτισμού των οδηγών σπουδών, της μόχλευσης των δικτυώσεων μεταξύ των διδασκόντων όλων των βαθμίδων κ.λπ. με ό,τι αυτό σήμαινε για νέες ερευνητικές κατευθύνσεις, και εν γένει την ανανέωση του ηλικιακού μέσου όρου των διδασκόντων.

Η δεύτερη αφορούσε στην ενίσχυση του ίδιου του διδάσκοντα, αναφορικά κυρίως με την απόκτηση διδακτικών δεξιοτήτων και εμπειρίας καθώς και την οικονομική διάσταση της ενίσχυσης των ωφελούμενων. Η ακαδημαϊκή διδακτική εμπειρία ενός κατόχου διδακτορικού αποτελεί καίριο στοιχείο αξιολόγησης του ακαδημαϊκού του βιογραφικού, αλλά και στοιχείο που ενισχύει τις αναγκαίες δεξιότητες που πρέπει να διαθέτει το άτομο αυτό προκειμένου να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της

διδασκαλίας σε επίπεδο ανώτατης εκπαίδευσης (ίσως, μάλιστα, μπορεί να αποτιμηθεί θετικά και στη μετέπειτα επαγγελματική του ανέλιξη στον ιδιωτικό τομέα). Δυνητικά δε, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως ένα τεκμήριο απαραίτητο για την επιστημονική εξέλιξη νέων επιστημόνων που επιθυμούν να ακολουθήσουν ακαδημαϊκή καριέρα. Τέλος, μια επίσης σημαντική διάσταση των ζητημάτων που η συγκεκριμένη Δράση στοχεύει να θεραπεύσει αφορά στο μετριασμό της μετακίνησης του ανθρώπινου δυναμικού υψηλής εκπαίδευσης σε χώρες του εξωτερικού για την αναζήτηση εργασίας. Εξάλλου, φιλοδοξία της ΕΥΔ είναι η Δράση αυτή να αποτελέσει τον προπομπό ενός ευρύτερου πλέγματος δραστηριοτήτων που θα συμβάλλουν στη μείωση της έντασης της φυγής νέων επιστημόνων προς το εξωτερικό παρέχοντας συγκεκριμένες επαγγελματικές προοπτικές στο άμεσο μέλλον στον τομέα της έρευνας και της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης ανέλαβε μετά από σχετική ανάθεση από την Ειδική Γραμματεία Διαχείρισης Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του ΕΚΤ, στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» τη διενέργεια μελέτης για την αξιολόγηση και την αποτίμηση της Δράσης «Απόκτηση Ακαδημαϊκής Διδακτικής Εμπειρίας σε Νέους Επιστήμονες Κατόχους Διδακτορικού».

2.2. Στοιχεία έρευνας πεδίου

Για τη συλλογή και συγκέντρωση των δεδομένων όπως καθορίστηκαν στο στάδιο του σχεδιασμού της έρευνας, και με βάση όσα έχουν περιγραφεί στη μεθοδολογία της έρευνας (παραδοτέο Α) πραγματοποιήθηκαν τα ακόλουθα βήματα:

- Συλλογή στοιχείων επικοινωνίας ωφελούμενων
- Προετοιμασία συλλογής δεδομένων
- Συλλογή δεδομένων
- Οριστικοποίηση συλλογής δεδομένων

Πιο συγκεκριμένα, η συλλογή των στοιχείων επικοινωνίας των ωφελούμενων της δράσης πραγματοποιήθηκε πρωτογενώς μέσω των ΕΛΚΕ των εμπλεκόμενων ιδρυμάτων. Με επιστολή του ΕΚΤ προς τους ΕΛΚΕ στην οποία ζητούνταν τα στοιχεία επικοινωνίας, βάσει συγκεκριμένης δομής συμπλήρωσης στοιχείων (όνομα, επώνυμο, ηλεκτρονικός λογαριασμός, τηλέφωνο) των ωφελούμενων της δράσης για λόγους ομοιογένειας και ομοιομορφίας των στοιχείων.

Δεδομένου ότι η συγκεκριμένη έρευνα πραγματοποιήθηκε για πρώτη φορά διασφαλίστηκε ότι τα άτομα, οι διαδικασίες, και τα τεχνολογικά εργαλεία ήταν έτοιμα (προετοιμασία στρατηγικής συλλογής, διασφάλιση επάρκειας πόρων συλλογής, διαμόρφωση συστήματος συλλογής για υποδοχή δεδομένων,

προετοιμασία εργαλείων συλλογής, έλεγχος και διασφάλιση μοναδικότητας των ατόμων/δικαιούχων ανά ανώτατο ίδρυμα κ.λπ.)

Η έναρξη της συλλογής δεδομένων πραγματοποιήθηκε με την αποστολή ηλεκτρονικής πρόσκλησης προς τους αποδέκτες του ερωτηματολογίου, πανεπιστημιακούς υποτρόφους. Αναλυτικότερα, στον πρώτο κύκλο της έρευνας πεδίου στους ωφελούμενους του χειμερινού ακαδημαϊκού εξαμήνου:

- Απεστάλη αρχικό ηλεκτρονικό μήνυμα προς τον πληθυσμό του ερωτηματολογίου με την χρήση μοναδικού κουπονιού ανά χρήστη με σχετική επιστολή της Διευθύντριας του ΕΚΤ.
- Επιβεβαιώθηκε η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου μέσω της αποστολής ηλεκτρονικού μηνύματος επιβεβαίωσης στο email του χρήστη.
- Απεστάλησαν υπενθυμίσεις συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου σε περιπτώσεις ημιτελών απαντήσεων (διαφορετικοί κύκλοι μηνυμάτων υπενθύμισης ανά τακτά χρονικά διαστήματα).
- Απεστάλησαν προσωποποιημένες και ονομαστικές υπενθυμίσεις συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου σε περιπτώσεις μικρού αριθμού χρηστών.
- Εμπλουτίστηκε το σύστημα υποστήριξης (e-helpdesk) σύμφωνα με τα σχόλια και τις ανάγκες των χρηστών
- Συνδυασμός χειρωνακτικής και αυτοματοποιημένης μεταφοράς των συλλεχθέντων δεδομένων και μετά-δεδομένων σε κατάλληλο ηλεκτρονικό περιβάλλον για περαιτέρω επεξεργασία

Το Διάγραμμα 1 παρουσιάζει την κατανομή των απαντήσεων των πανεπιστημιακών υποτρόφων ανά Ίδρυμα διδασκαλίας.

Διάγραμμα 1: Κατανομή απαντήσεων των πανεπιστημιακών υποτρόφων ανά Ίδρυμα διδασκαλίας στο πλαίσιο της Δράσης (ως % των συμμετεχόντων)

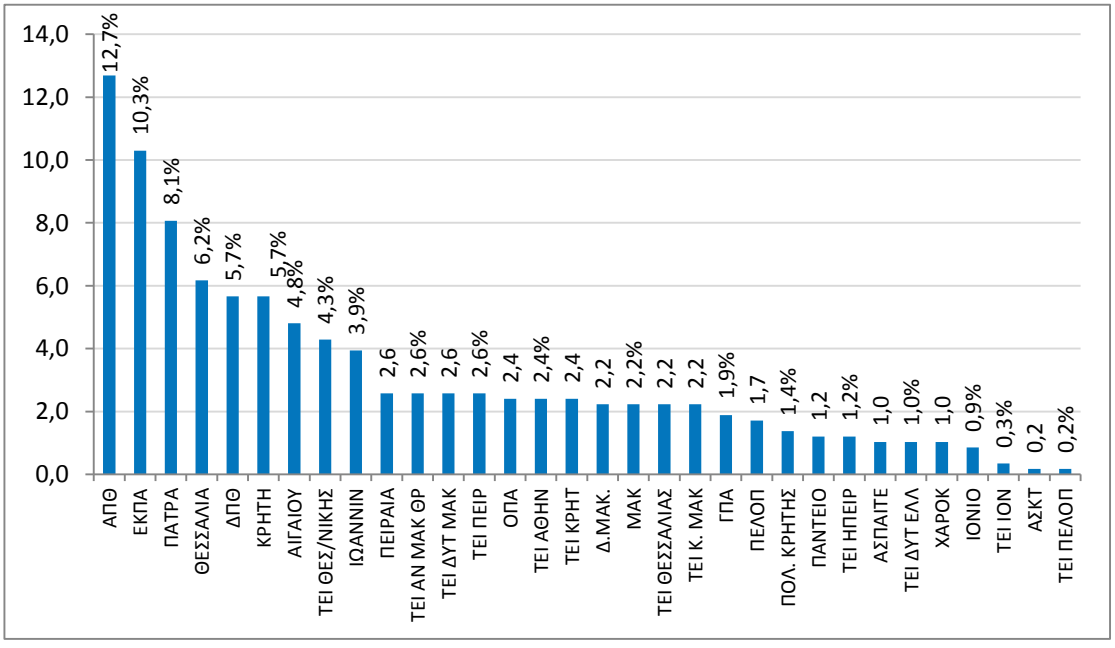

3. Προφίλ των συμμετεχόντων

3.1. Δημογραφικά στοιχεία συμμετεχόντων στη Δράση

Το ανθρώπινο δυναμικό το οποίο απασχολήθηκε στο πλαίσιο της Δράσης κατά το χειμερινό εξάμηνο του ακαδημαϊκού έτους 2016-2017 αποτελούνταν κατά 58,1% από άνδρες και 41,9% από γυναίκες (Διάγραμμα 2).

Διάγραμμα 2: Κατανομή πανεπιστημιακών υποτρόφων, ανά φύλο (ως % των συμμετεχόντων)

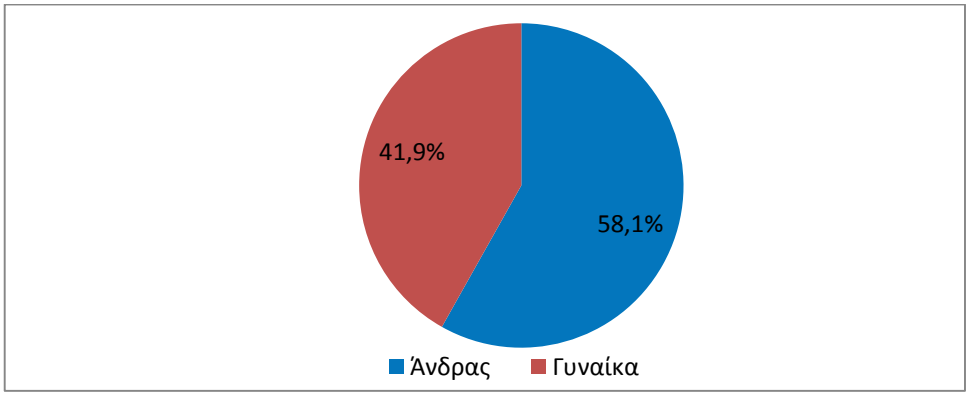

Η πλειονότητα των πανεπιστημιακών υποτρόφων που απασχολήθηκε το χειμερινό εξάμηνο του ακαδημαϊκού έτους 2016-2017 ανήκε στην ηλικιακή ομάδα 35-44 ετών (56,9%). Σημαντικό ήταν, επίσης, το μερίδιο των νεότερων διδακτόρων, έως 35 ετών (26,8%), ενώ στη τρίτη θέση (16,3%) βρίσκεται η ηλικιακή ομάδα άνω των 45 ετών (Διάγραμμα 3).

Διάγραμμα 3: Κατανομή πανεπιστημιακών υποτρόφων, ανά ηλικιακή ομάδα (ως % των συμμετεχόντων)

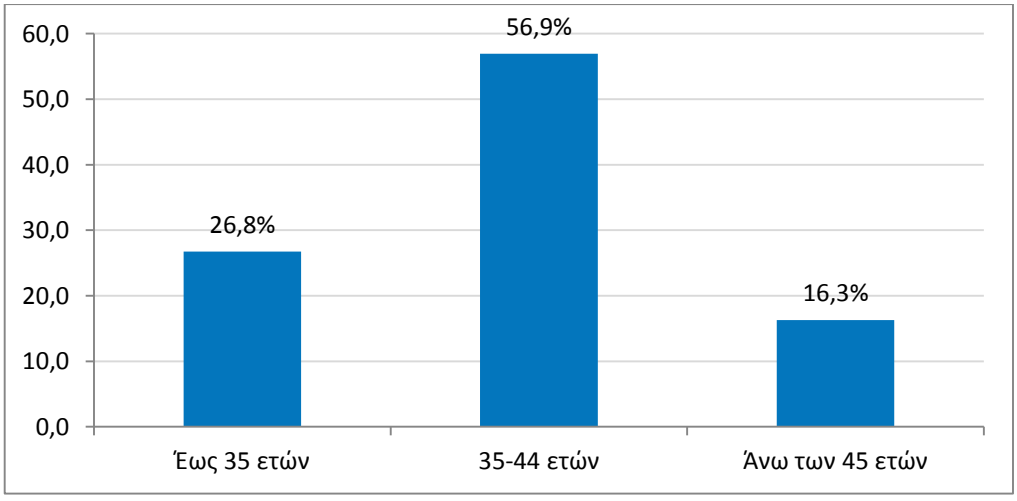

Σχεδόν καθολικά, σε ποσοστό 95%, οι πανεπιστημιακοί υπότροφοι που απασχολήθηκαν στο χειμερινό εξάμηνο του ακαδημαϊκού έτους 2016-2017 έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα (Διάγραμμα 4). Οι υπόλοιποι έχουν γεννηθεί σε διάφορες χώρες με την πλειονότητα αυτών να έχουν γεννηθεί σε χώρες τις ΕΕ. Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι μόνο το 1% (6 από τις 583 αποκρίσεις) δήλωσε πως διαθέτει ιθαγένεια διαφορετική από την ελληνική (δεν απεικονίζεται στο ακόλουθο διάγραμμα).

Διάγραμμα 4: Κατανομή πανεπιστημιακών υποτρόφων, ανά χώρα γέννησης (ως % των συμμετεχόντων)

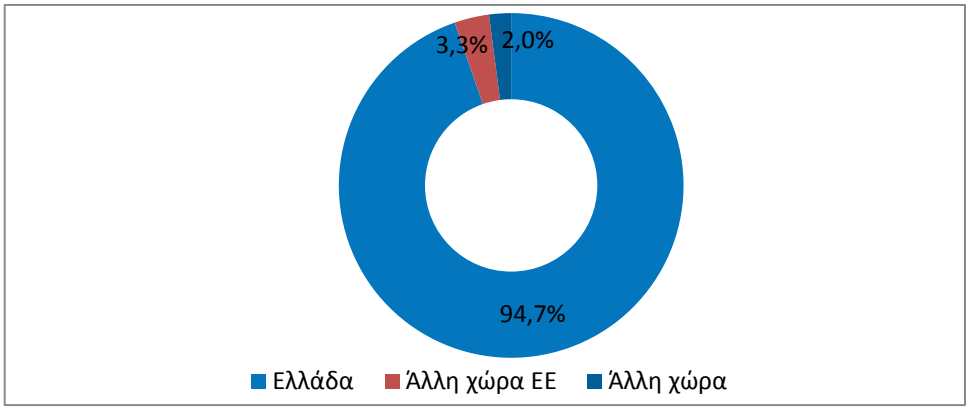

Διερευνώντας την επαγγελματική κατάσταση των υποτρόφων, το 15,1% των πανεπιστημιακών υποτρόφων που δίδαξαν στο χειμερινό εξάμηνο 2016-2017 δεν είχαν άλλη παράλληλη απασχόληση (Διάγραμμα 5).

Διάγραμμα 5: Κατανομή πανεπιστημιακών υποτρόφων, ανάλογα με το καθεστώς απασχόλησής τους πέρα της συμμετοχής τους στη Δράση (ως % των συμμετεχόντων)

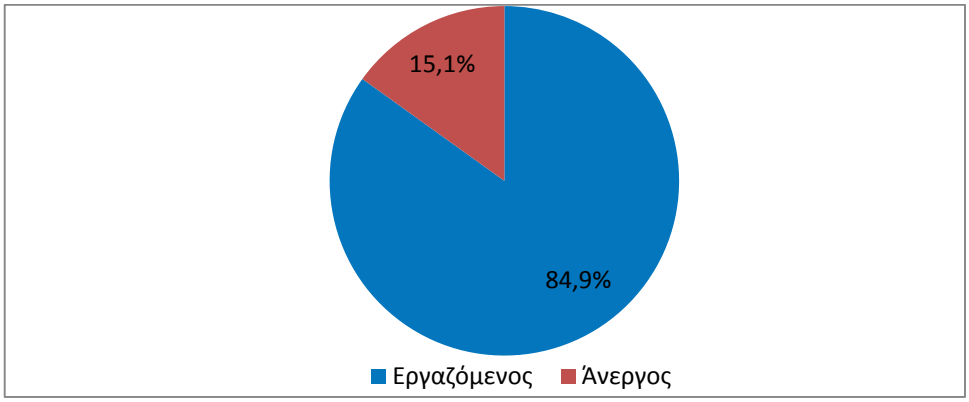

Κατά τα δυο τελευταία έτη πριν την έναρξη της υποτροφίας, οι πανεπιστημιακοί υπότροφοι δήλωσαν ότι απασχολήθηκαν επαγγελματικά σε φορείς τριτοβάθμιας

εκπαίδευσης σε ποσοστό 46,3%. Στη δεύτερη θέση με 14,8% βρίσκονται οι δημόσιοι ερευνητικοί φορείς καθώς και οι φορείς λοιπών τομέων εκπαίδευσης. Ακολουθούν κατά φθίνουσα σειρά οι επιχειρήσεις (14,6%), οι φορείς μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (5,2%) και οι ιδιωτικοί μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί (4,3%) (Διάγραμμα 6).

Διάγραμμα 6: Κατανομή πανεπιστημιακών υποτρόφων, ανά φορέα απασχόλησής τους τα προηγούμενα δυο χρόνια (ως % των συμμετεχόντων)

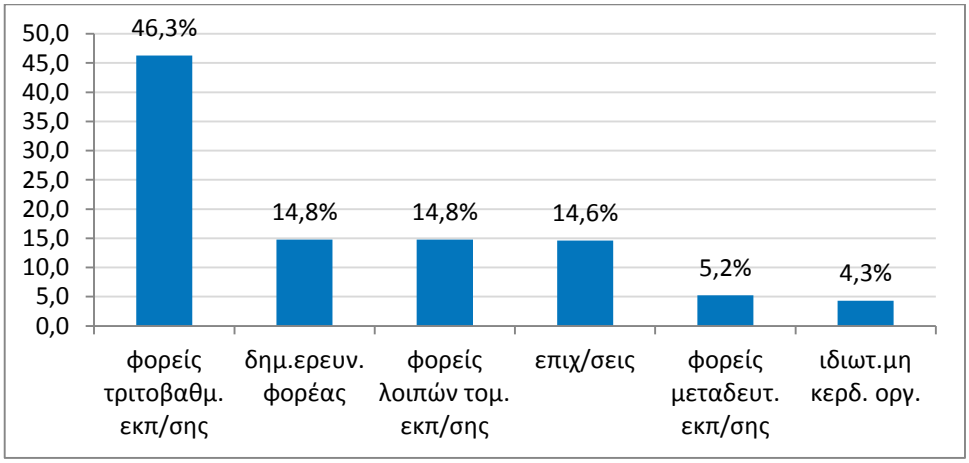

Αντίστοιχα, η επαγγελματική απασχόληση των πανεπιστημιακών υποτρόφων που συμμετείχαν στη Δράση κατά το χειμερινό εξάμηνο του ακαδημαϊκού έτους 2016-2017 και παράλληλα με την χρονική διάρκεια ισχύος της υποτροφίας αφορούσε σε ποσοστό 36,6% φορείς τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ακολουθεί με αυξημένο ποσοστό η απασχόληση σε επιχειρήσεις (20,6%), ενώ έπεται (κατά φθίνουσα σειρά) η παράλληλη απασχόληση σε δημόσιους ερευνητικούς φορείς (15,4%), οι φορείς λοιπών τομέων εκπαίδευσης (15,2%), οι φορείς μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (7,1%) και οι ιδιωτικοί μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί (5,3%) (Διάγραμμα 7).

Διάγραμμα 7: Κατανομή πανεπιστημιακών υποτρόφων, ανά φορέα παράλληλης με τη Δράση απασχόλησής τους (ως % των συμμετεχόντων)

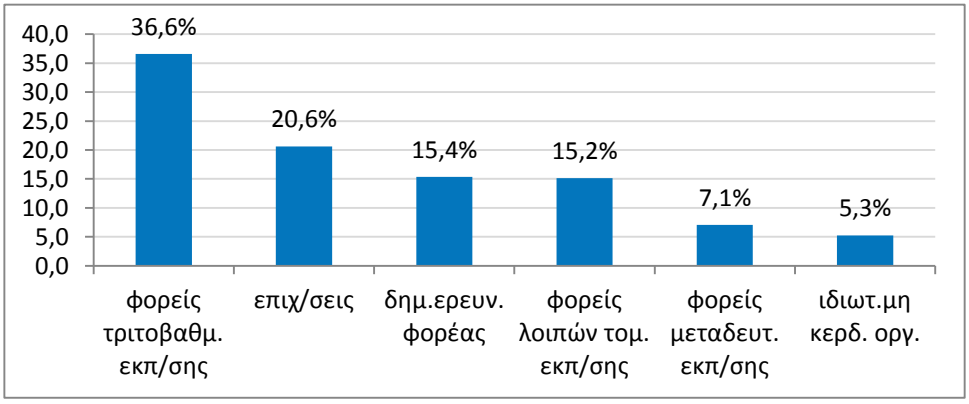

Εξειδικεύοντας περαιτέρω, η επαγγελματική απασχόληση των πανεπιστημιακών υποτρόφων η οποία λάμβανε χώρα παράλληλα με την υποτροφία αφορούσε σε δραστηριότητες που σχετίζονταν με την έρευνα και ανάπτυξη (Ε&Α) σε ποσοστό 47%. Αντίστοιχα, η απασχόληση των υποτρόφων σε αυτές τις δραστηριότητες τα δύο χρόνια που προηγήθηκαν της υποτροφίας κυμάνθηκε ελαφρά πάνω από 58% (Διάγραμμα 8).

Διάγραμμα 8: Ποσοστό πανεπιστημιακών υποτρόφων, των οποίων η επαγγελματική απασχόληση αφορούσε σε δραστηριότητες Ε&Α παράλληλα με την συμμετοχή στην Δράση και τα τελευταία 2 έτη πριν την Δράση (ως % των συμμετεχόντων)

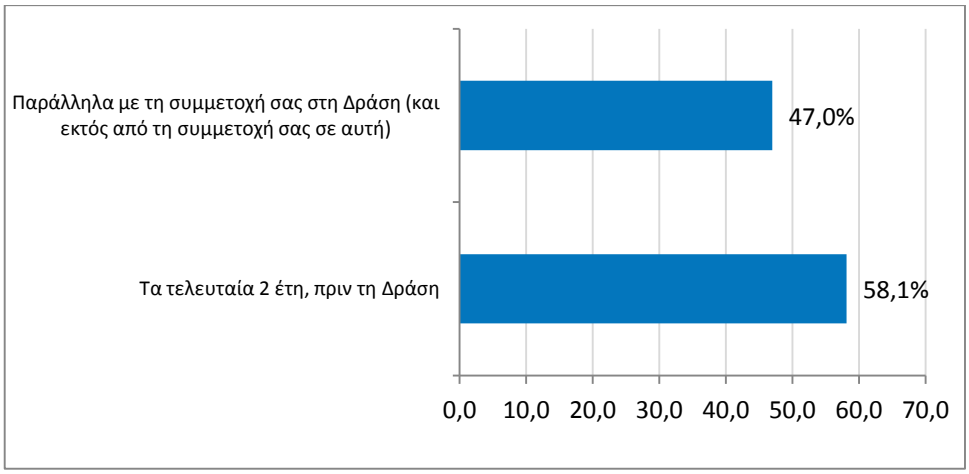

3.2. Στοιχεία εκπαίδευσης συμμετεχόντων στη Δράση

Διερευνώντας το εκπαιδευτικό υπόβαθρο των πανεπιστημιακών υποτρόφων, το ακόλουθο διάγραμμα (Διάγραμμα 9) δείχνει την κατανομή των υποτρόφων ανά έτος αγόρευσης τους σε διδάκτορα. Η μεγάλη πλειονότητα των πανεπιστημιακών υποτρόφων που απασχολήθηκαν στο πλαίσιο της Δράσης αναγορεύτηκαν σε διδάκτορες την τρέχουσα δεκαετία (πάνω από 90%). Μάλιστα, η ανάλυση αυτής της κατανομής ανά έτος για το ίδιο διάστημα δείχνει την αύξηση των αγορεύσεων κατά τα πιο πρόσφατα έτη (2014 και μετά).

Διάγραμμα 9: Κατανομή πανεπιστημιακών υποτρόφων, ανά έτος αναγόρευσης σε διδάκτορα (ως % των συμμετεχόντων)

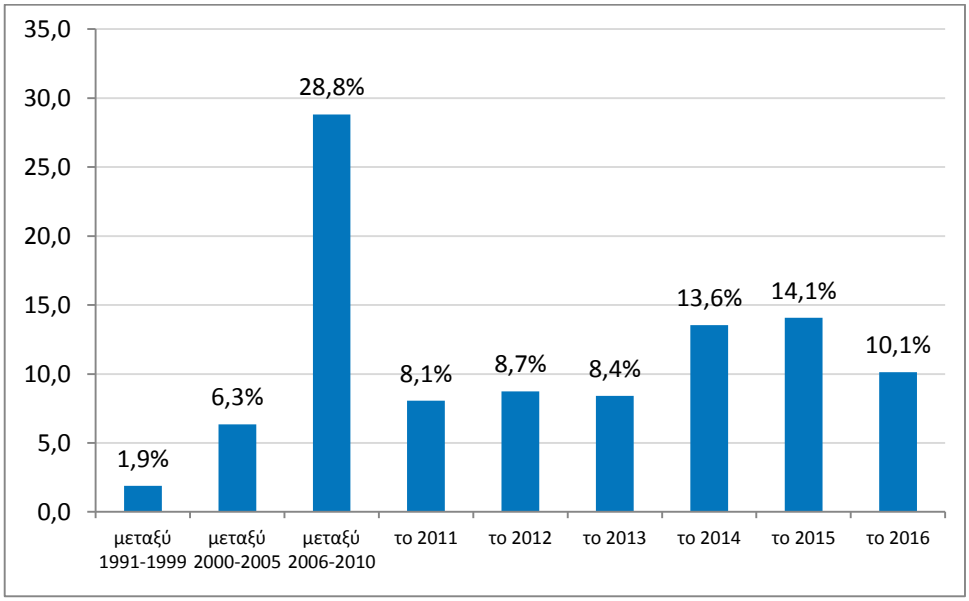

Κατά κύριο λόγο, οι περισσότεροι πανεπιστημιακοί υπότροφοι πραγματοποίησαν τη διδακτορική τους διατριβή σε ανώτατα ιδρύματα της Ελλάδας (81,3%). Το 8,1% των συμμετεχόντων έλαβε το διδακτορικό του δίπλωμα στο Ηνωμένο Βασίλειο, σχεδόν 3% στη Γαλλία και σχεδόν 2% στη Γερμανία. Καταγράφεται, τέλος, ένα μικρό ποσοστό (1,2%) των διατριβών να έχουν εκπονηθεί στις ΗΠΑ. Ενώ, ένα μικρό ποσοστό της τάξης του 0,3% αναγορεύτηκε σε διδάκτορα σε άλλη, τρίτη χώρα (Διάγραμμα 10).

Διάγραμμα 10: Κατανομή πανεπιστημιακών υποτρόφων, ανά χώρα απόκτησης διδακτορικού τίτλου σπουδών (ως % των συμμετεχόντων)

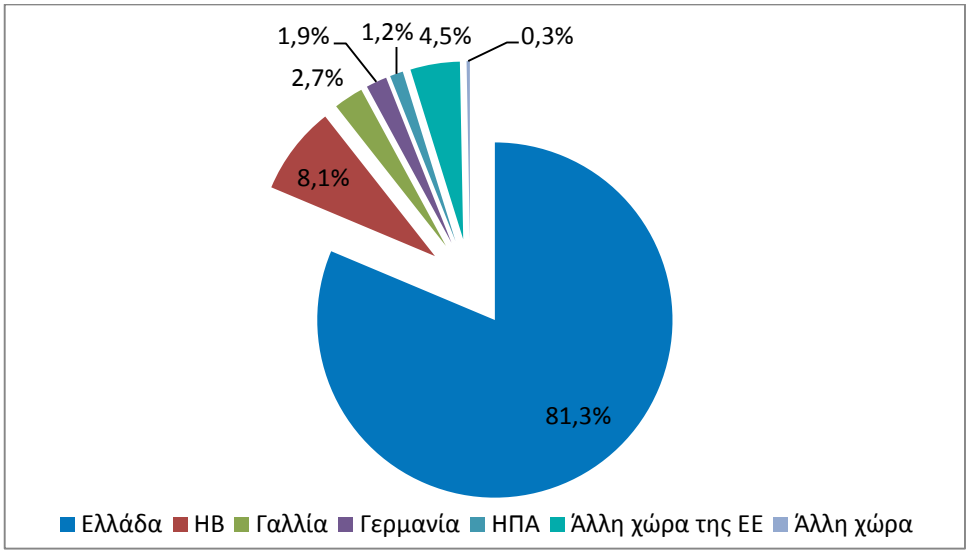

Εξειδικεύοντας περαιτέρω την κατανομή των διδακτορικών τίτλων σπουδών των υποτρόφων της Δράσης ανά Ίδρυμα απονομής του τίτλου, τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 11. Το υψηλότερο ποσοστό απονεμηθέντων τίτλων (20,9%) καταγράφεται από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Ακολουθούν στην δεύτερη θέση αθροιστικά τα ιδρύματα του εξωτερικού με 19%[5]. Στην τρίτη θέση βρίσκεται το Πανεπιστήμιο Αθηνών. Τα υπόλοιπα πανεπιστήμια καταλαμβάνουν ποσοστά μικρότερα του 10%.

Διάγραμμα 11: Κατανομή πανεπιστημιακών υποτρόφων, ανά εκπαιδευτικό Ίδρυμα απόκτησης διδακτορικού διπλώματος (ως % των συμμετεχόντων)

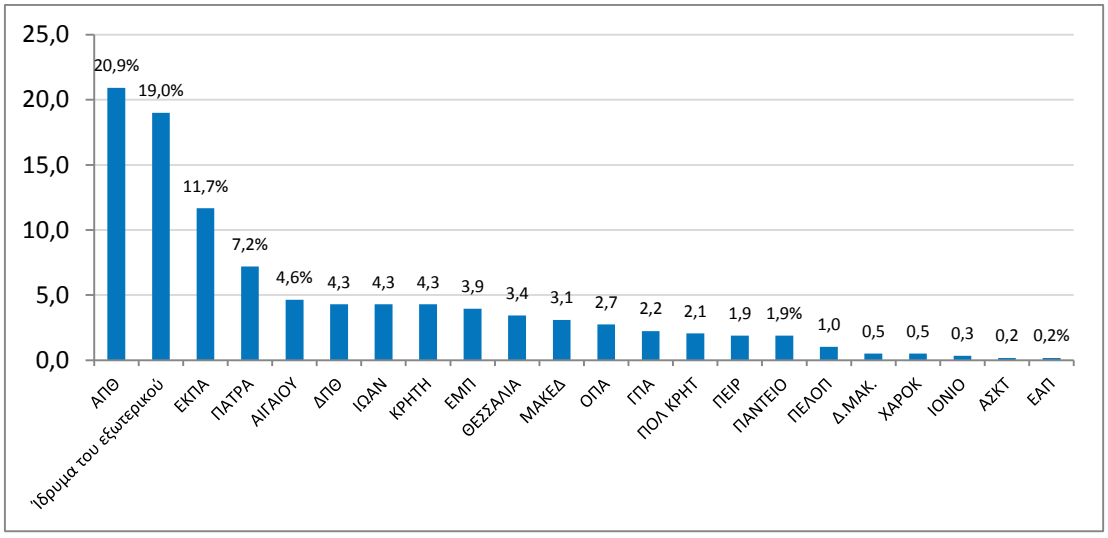

4. Διδακτική Εμπειρία πρότερη της Δράσης

4.1. Πρότερη διδακτική εμπειρία (Ίδρυμα και διάρκεια)

Διερευνώντας την πρότερη διδακτική εμπειρία των πανεπιστημιακών υποτρόφων που απασχολήθηκαν στο πλαίσιο της Δράσης στο χειμερινό εξάμηνο του ακαδημαϊκού έτους 2016-2017, ένα σημαντικό ποσοστό της τάξης του 40,5% δηλώνει ότι είχε αποκτήσει αυτοδύναμη διδακτική εμπειρία[6] και πριν από τη συμμετοχή του στη Δράση. Αντίστοιχα, 45,3% καταγράφει την πρότερη εμπειρία του σε μη αυτοδύναμη διδασκαλία, ενώ σχεδόν το 50% δηλώνει ότι είχε κάποιου άλλου είδους διδακτική εμπειρία (σεμιναριακού χαρακτήρα ή σε κάποια άλλη βαθμίδα της

[5] Με βάση τις αποκρίσεις των υποτρόφων δεν μπορεί να προκύψει κάποια αξιοσημείωτη ομαδοποίηση των ιδρυμάτων του εξωτερικού, λόγω της μεγάλης διασποράς των απαντήσεων.
[6] Ως αυτοδύναμη διδασκαλία ορίζεται η διδασκαλία που αναλαμβάνει εξολοκλήρου ο διδάσκων ή η διδάσκουσα και περιλαμβάνει όλα τα στάδια διεκπεραίωσης ενός μαθήματος και την πλήρη ανάληψη του διδακτικού έργου (π.χ. δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού, δημιουργία προγράμματος διδασκαλίας, διδασκαλία, ανάπτυξη θεμάτων στις εξετάσεις κ.λπ.)

εκπαίδευσης) (Διάγραμμα 12). Αξίζει, τέλος, να σημειωθεί, ότι από το σύνολο των υποτρόφων της Δράσης, εκατόν είκοσι τρία (123) άτομα, δηλαδή σχεδόν το 21% των συνολικών απαντήσεων, δηλώνουν ότι δεν είχαν πρότερη διδακτική εμπειρία (αυτόνομη ή άλλη) στην ανώτατη εκπαίδευση.

Διάγραμμα 12: Είδος πρότερης διδακτικής εμπειρίας πανεπιστημιακών υποτρόφων (ως % συμμετεχόντων)

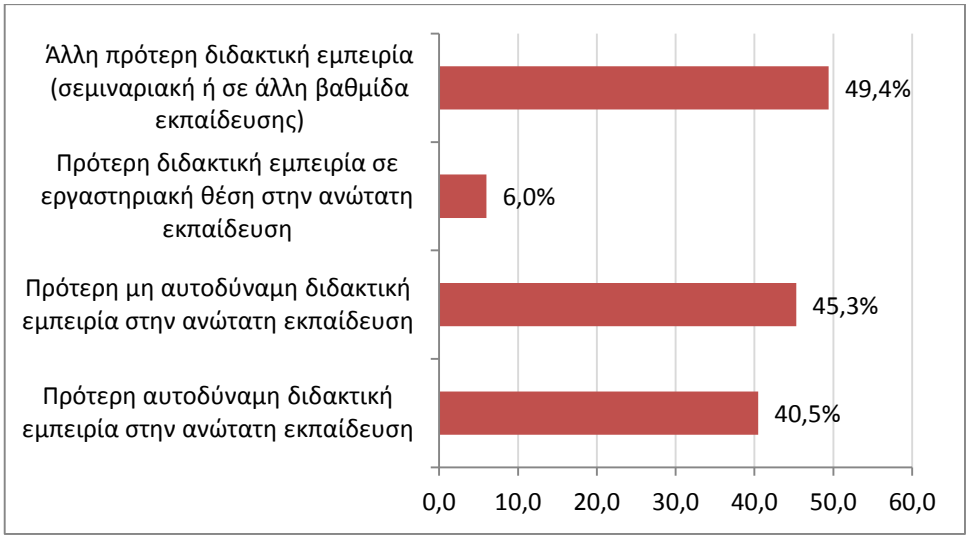

Αναλύοντας περαιτέρω τα στοιχεία και το είδος του φορέα εντός του οποίου οι πανεπιστημιακοί υπότροφοι απέκτησαν την πρότερη αυτόνομη διδακτική εμπειρία, προκύπτει ότι το 28,5% των υποτρόφων την απέκτησε σε ελληνικά Πανεπιστήμια, το 19,9% σε ΤΕΙ, το 7,4% σε Ιδρύματα του εξωτερικού και το 6,2% σε κάποιο άλλο είδος Ιδρύματος ανώτατης εκπαίδευσης (Διάγραμμα 13).

Διάγραμμα 13: Είδος φορέα απόκτησης πρότερης αυτόνομης διδακτικής εμπειρίας στην ανώτατη εκπαίδευση (ως % συμμετεχόντων)

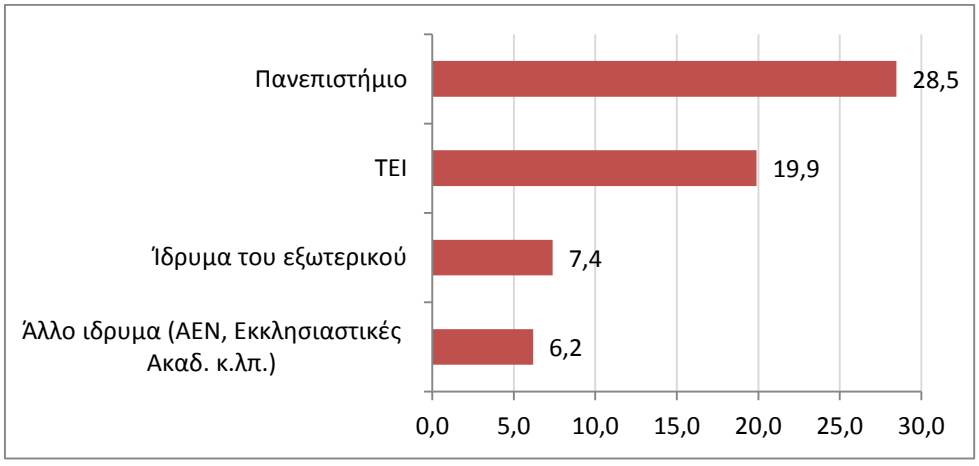

Από το σύνολο των πανεπιστημιακών υποτρόφων με πρότερη αυτόνομη διδακτική εμπειρία σε Πανεπιστήμιο (δηλαδή, υπότροφοι που απέκτησαν πρότερη αυτοδύναμη διδακτική εμπειρία σε ελληνικό πανεπιστήμιο), σχεδόν οι μισοί (48,8%) καταγράφουν διδακτική εμπειρία που κυμαίνεται μεταξύ 3 και 10 ακαδημαϊκών εξαμήνων. Αντίστοιχα, σχεδόν το 40% (38,6%) δηλώνει μικρότερη εμπειρία (1 έως 2 εξάμηνα), ενώ το 12,7% των υποτρόφων δήλωσε πως διέθετε εμπειρία στην αυτόνομη διδασκαλία που ξεπερνούσε τα 11 εξάμηνα (Διάγραμμα 14).

Διάγραμμα 14: Διάρκεια πρότερης αυτόνομης διδακτικής εμπειρίας σε Πανεπιστήμιο (ως % συμμετεχόντων με αυτοδύναμη διδακτική εμπειρία σε Πανεπιστήμιο)

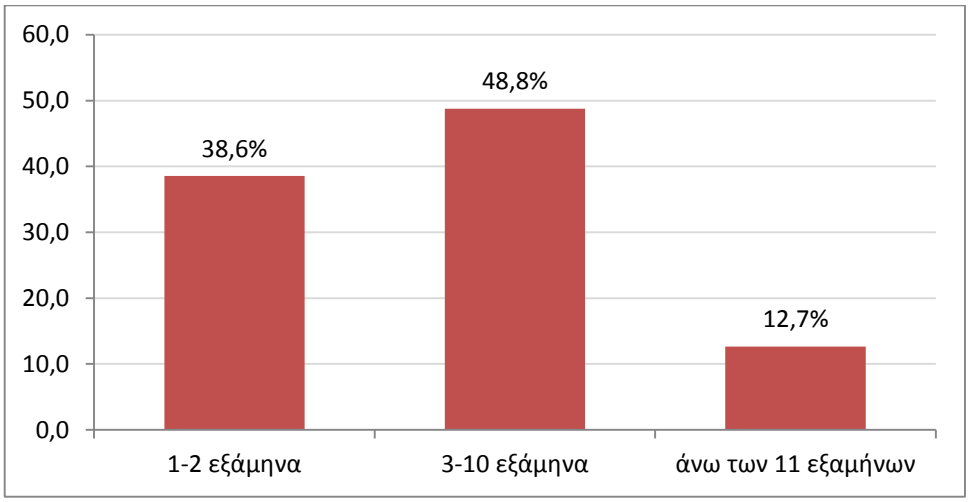

Για τον πληθυσμό των πανεπιστημιακών υποτρόφων που κατέγραψε πρότερη αυτόνομη διδακτική εμπειρία σε ΤΕΙ, η πλειονότητα (42,2%) ανέφερε εμπειρία που κυμαίνεται μεταξύ 3 και 10 ακαδημαϊκών εξαμήνων. Αντίστοιχα, σχεδόν το 35% (34,5%) δηλώνει μικρότερη εμπειρία (1-2 εξάμηνα), ενώ το 23,3% των υποτρόφων δήλωσε πως διέθετε εμπειρία στην αυτόνομη διδασκαλία που ξεπερνούσε τα 11 εξάμηνα (Διάγραμμα 15).

Διάγραμμα 15: Διάρκεια πρότερης αυτόνομης διδακτικής εμπειρίας σε ΤΕΙ (ως % συμμετεχόντων με αυτοδύναμη διδακτική εμπειρία σε ΤΕΙ)

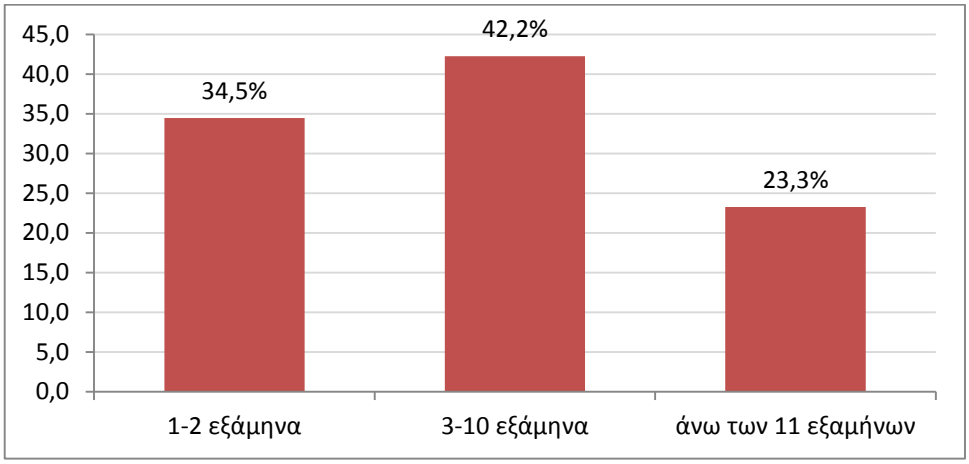

Διερευνώντας τη χρονική περίοδο της πιο πρόσφατης αυτοδύναμης διδακτικής εμπειρίας των πανεπιστημιακών υποτρόφων σε ελληνικό ΑΕΙ (Πανεπιστήμιο και ΤΕΙ), η πλειοψηφία (65,7%) είχε αναλάβει την παροχή διδακτικού έργου εντός της τελευταίας τριετίας (περίοδος 2015 έως 2017). Για το 30,1% η πιο πρόσφατη διδασκαλία έληξε την περίοδο 2010-2014, ενώ για το 4,2% πριν το 2010 (Διάγραμμα 16).

Διάγραμμα 16: Κατανομή πανεπιστημιακών υποτρόφων, ανά ημερομηνία λήξης της πιο πρόσφατης αυτοδύναμης διδακτικής εμπειρίας σε ΑΕΙ (ως % συμμετεχόντων με αυτοδύναμη διδακτική εμπειρία σε ΑΕΙ)

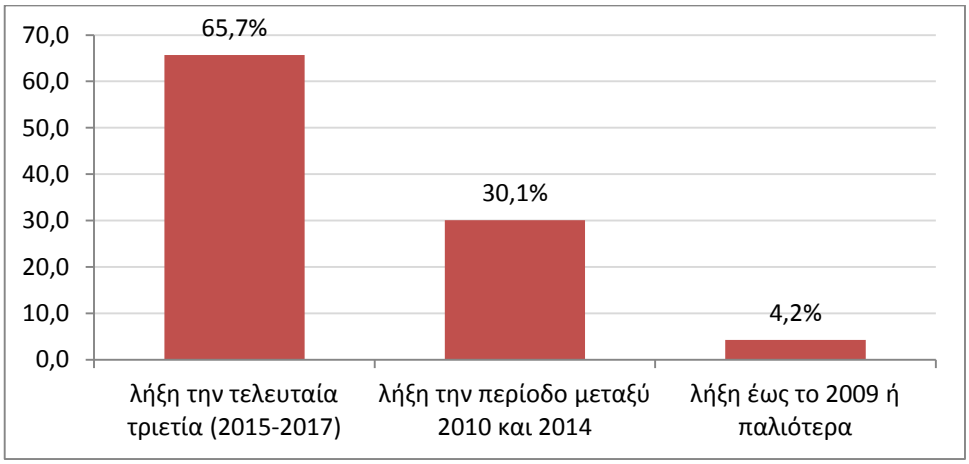

Το Διάγραμμα 17 παρουσιάζει την κατανομή των υποτρόφων με αυτόνομη διδακτική εμπειρία στην ανώτατη εκπαίδευση ανά εκπαιδευτικό ίδρυμα και λαμβάνοντας υπόψη την πιο πρόσφατη χρονική περίοδο αυτής της διδασκαλίας. Το 9,1% των

υποτρόφων είχε πραγματοποιήσει το πιο πρόσφατο διδακτικό έργο του σε Ίδρυμα του εξωτερικού. Ακολουθεί το σύνολο των ελληνικών ΑΕΙ, με πρώτα τα μεγαλύτερα ιδρύματα της χώρας, το ΑΠΘ και το ΕΚΠΑ (με 5,6% αμφότερα).

Διάγραμμα 17: Κατανομή πανεπιστημιακών υποτρόφων, ανά εκπαιδευτικό Ίδρυμα της πιο πρόσφατης αυτοδύναμης διδακτικής εμπειρίας (ως % συμμετεχόντων με αυτοδύναμη διδακτική εμπειρία σε ΑΕΙ)

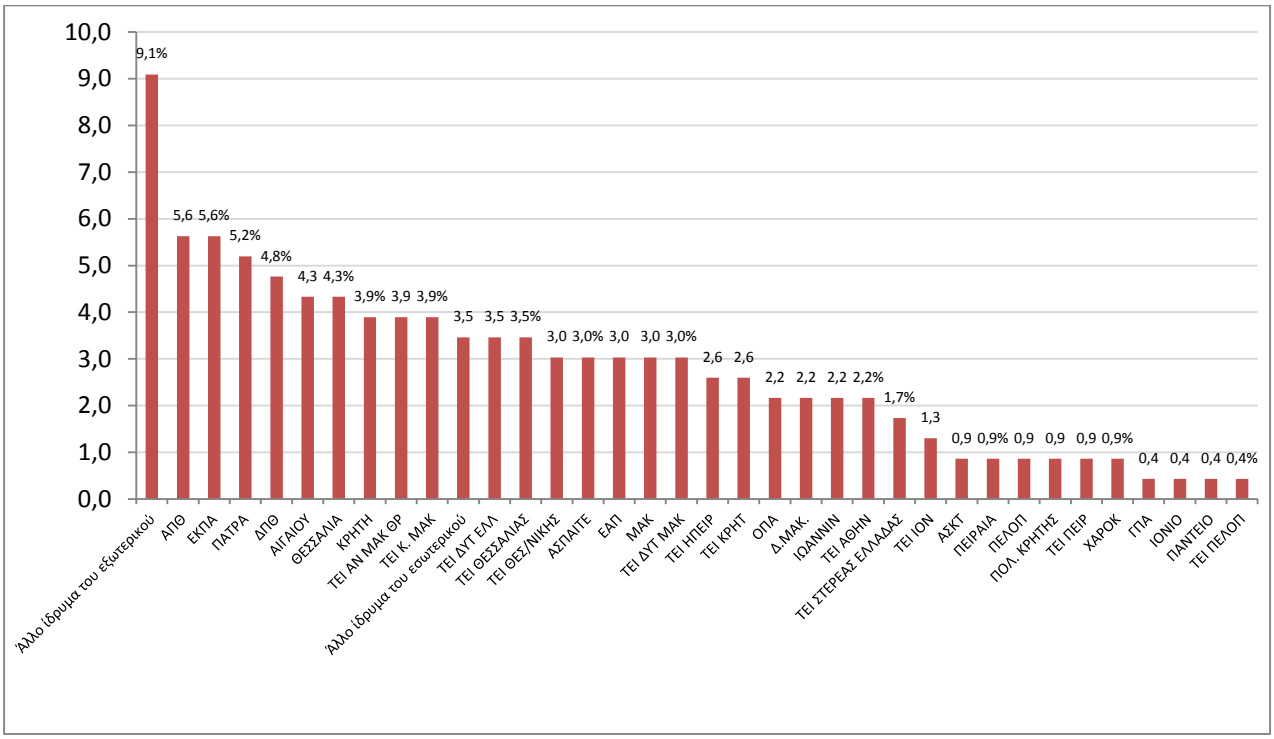

4.2. Επιστημονικό πεδίο

Το ακόλουθο διάγραμμα (Διάγραμμα 18) παρουσιάζει την κατανομή του κύριου επιστημονικού πεδίου της πιο πρόσφατης αυτοδύναμης διδακτικής εμπειρίας των πανεπιστημιακών υποτρόφων σε ΑΕΙ. Το υψηλότερο ποσοστό καταλαμβάνουν οι Κοινωνικές επιστήμες (35,1%), ενώ αρκετά κοντά βρίσκονται οι Ανθρωπιστικές επιστήμες (29,3%). Ακολουθούν οι Φυσικές επιστήμες (14,1%), οι Επιστήμες μηχανικού (8,4%), οι Γεωργικές επιστήμες (7,9%) και η Ιατρική (5,2%).

Διάγραμμα 18: Κατανομή πανεπιστημιακών υποτρόφων, ανά κύριο επιστημονικό πεδίο της πιο πρόσφατης αυτοδύναμης διδακτικής εμπειρίας (ως % συμμετεχόντων με αυτοδύναμη διδακτική εμπειρία σε ΑΕΙ)

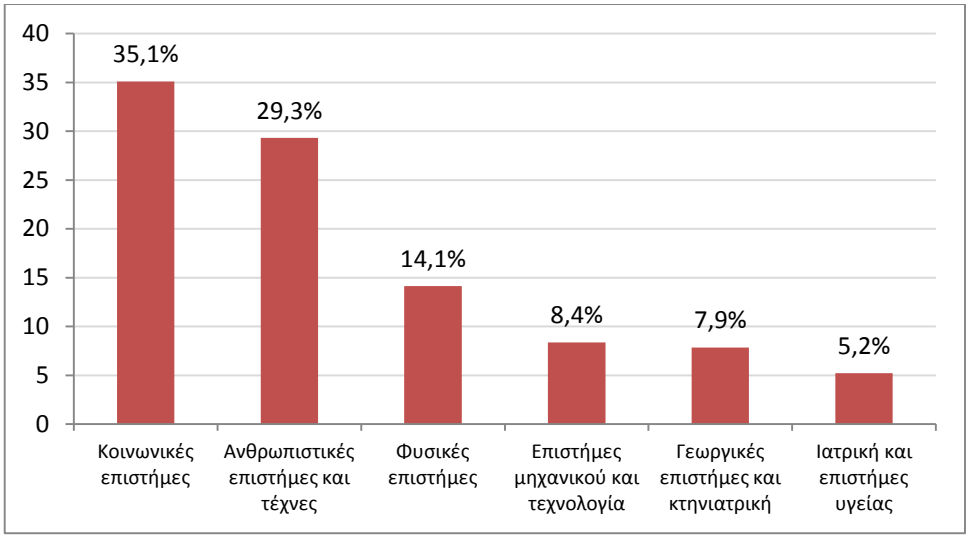

4.3. Είδος επαγγελματικής σχέσης

Το ακόλουθο διάγραμμα (Διάγραμμα 19) παρουσιάζει το είδος της επαγγελματικής σχέσης των υποτρόφων κατά τη διάρκεια της πιο πρόσφατης αυτοδύναμης διδακτικής τους εμπειρία σε ΑΕΙ. Οι περισσότεροι πανεπιστημιακοί υπότροφοι είχαν συνάψει επαγγελματική σχέση με το οικείο Ίδρυμα που καθοριζόταν από σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου (68,0%), ενώ το 32,0% είχε υπογράψει σύμβαση έργου.

Διάγραμμα 19: Κατανομή πανεπιστημιακών υποτρόφων ανά είδος επαγγελματικής σχέσης κατά την πιο πρόσφατη διδασκαλία σε ΑΕΙ (ως % συμμετεχόντων με αυτοδύναμη διδακτική εμπειρία)

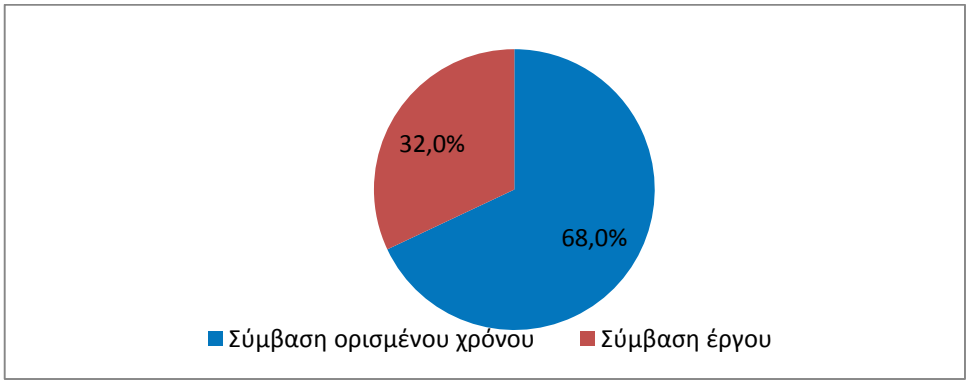

5. Συμμετοχή στη Δράση

5.1. Διάρκεια απασχόλησης και σχέση με τόπο κατοικίας

Σε αυτή την ενότητα εστιάζουμε στην ανάλυση πτυχών της υλοποίησης της Δράσης. Η μεγάλη πλειονότητα των πανεπιστημιακών υποτρόφων της Δράσης ανέλαβε την παροχή διδακτικού έργου μόνο για το χειμερινό εξάμηνο του ακαδημαϊκού έτους 2016-2017 (81,6%), ενώ το υπόλοιπο 18,4% ανέλαβε την διδασκαλία και για τα δυο εξάμηνα του ακαδημαϊκού έτους 2016-2017[7] (Διάγραμμα 20).

Διάγραμμα 20: Κατανομή πανεπιστημιακών υποτρόφων, ανά διάρκεια διδασκαλίας στο πλαίσιο της Δράσης (ως % των συμμετεχόντων)

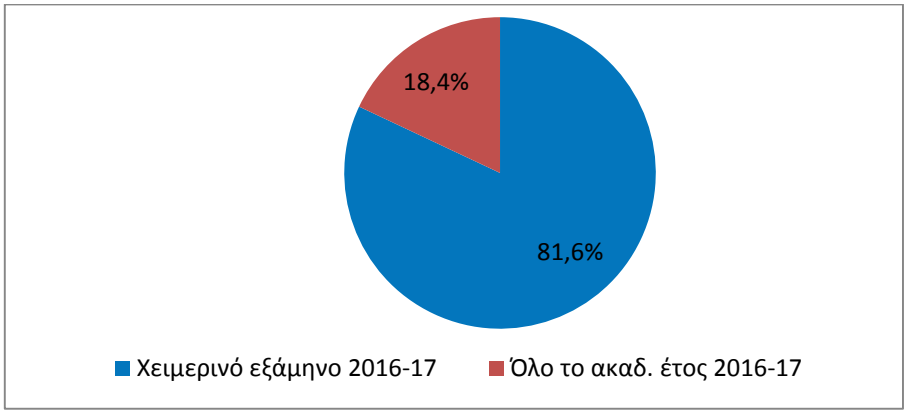

Το ακόλουθο διάγραμμα (Διάγραμμα 21) παρουσιάζει την κατανομή του τόπου διαμονής των υποτρόφων σε σχέση με τον τόπο διδασκαλίας στο πλαίσιο της Δράσης.[8] Οι περισσότεροι πανεπιστημιακοί υπότροφοι (58,9%) δεν χρειάστηκε να μετακινηθούν εκτός νομού για τις διδασκαλικές τους υποχρεώσεις. Ωστόσο, ένα σημαντικό ποσοστό (41,1%) χρειάστηκε να μετακινηθεί προκειμένου να υλοποιήσει το διδακτικό έργο που του ανατέθηκε.

[7] Υπενθυμίζεται ότι το 'υποκείμενο' αυτής της μελέτης είναι οι πανεπιστημιακοί υπότροφοι του χειμερινού εξαμήνου του ακαδημαϊκού έτους 2016-2017. Η παράθεση στοιχείων που αφορούν και τα δύο εξάμηνα του ακαδημαϊκού έτους εδώ γίνεται μόνο για πληροφοριακούς λόγους. Η περαιτέρω ανάλυση που ακολουθεί αφορά μόνο στους πανεπιστημιακούς υποτρόφους του χειμερινού εξαμήνου του ακαδημαϊκού έτους 2016-2017.

[8] Γεωγραφικό κριτήριο ταύτισης μεταξύ του τόπου διαμονής και της πανεπιστημιακής διδασκαλίας ορίστηκε το επίπεδο του νομού.

Διάγραμμα 21: Κατανομή πανεπιστημιακών υποτρόφων, ανά τόπο διαμονής τους, σε σχέση με τόπο διδασκαλίας στο πλαίσιο της Δράσης (ως % των συμμετεχόντων)

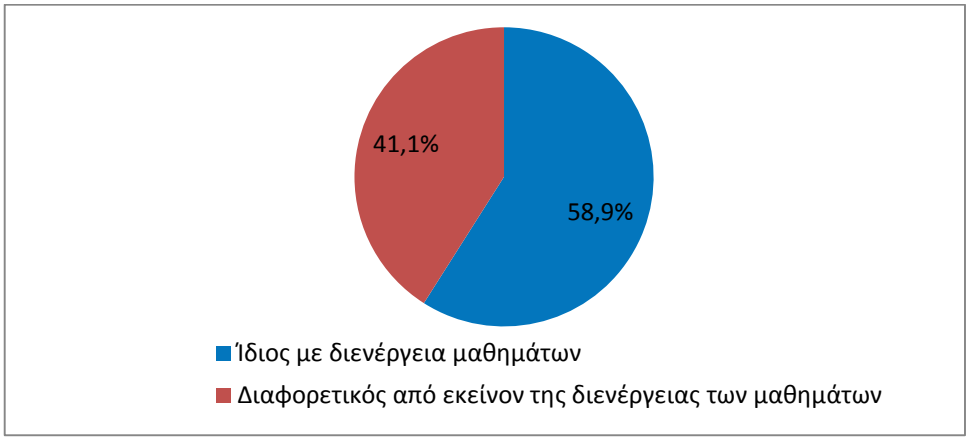

5.2. Επιστημονικό πεδίο

Στο ακόλουθο διάγραμμα (Διάγραμμα 22) παρουσιάζεται η κατανομή των επιστημονικών πεδίων των μαθημάτων που δίδαξαν οι πανεπιστημιακοί υπότροφοι στο πλαίσιο της Δράσης. Η πλειονότητα των συμμετεχόντων στη Δράση δίδαξε μαθήματα που εμπίπτουν στο επιστημονικό πεδίο των Κοινωνικών επιστημών (28,1%). Ακολουθούν οι Επιστήμες μηχανικού (21,8%), οι Ανθρωπιστικές επιστήμες (19,6%), οι Φυσικές επιστήμες (15,4%), η Ιατρική (8,1%) και οι Γεωργικές επιστήμες (7,0%).

Διάγραμμα 22: Κατανομή πανεπιστημιακών υποτρόφων, ανά επιστημονικό πεδίο του μαθήματος που δίδαξαν στο πλαίσιο της Δράσης (ως % των συμμετεχόντων)

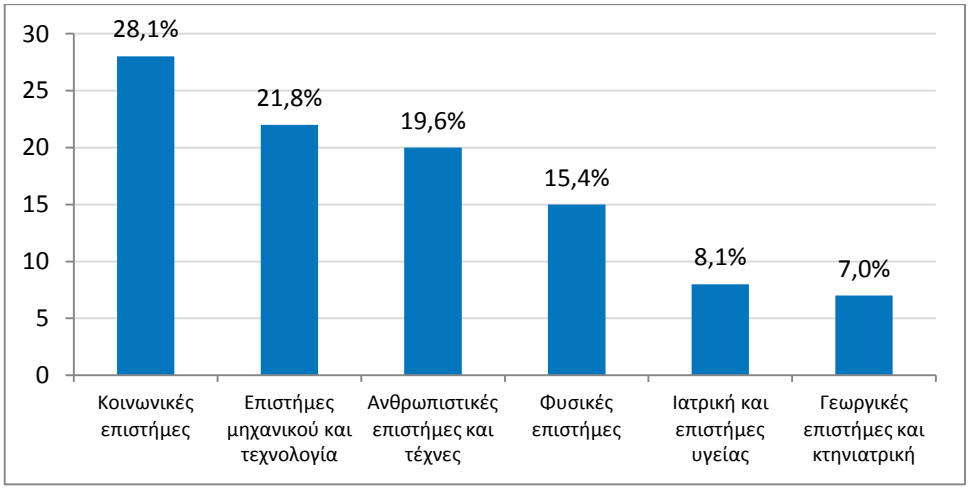

5.3. Είδος επαγγελματικής σχέσης

Το ακόλουθο διάγραμμα (Διάγραμμα 23) παρουσιάζει το είδος της επαγγελματικής σχέσης των συμμετεχόντων στη Δράση με τα ιδρύματα υποδοχής. Οι περισσότεροι πανεπιστημιακοί υπότροφοι (76,0%) είχαν συνάψει επαγγελματική σχέση σύμβασης έργου και το 24,0% σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου.

Διάγραμμα 23: Κατανομή πανεπιστημιακών υποτρόφων, ανά είδος σχέσης εργασίας για τη διδασκαλία στη συγκεκριμένη Δράση (ως % των συμμετεχόντων)

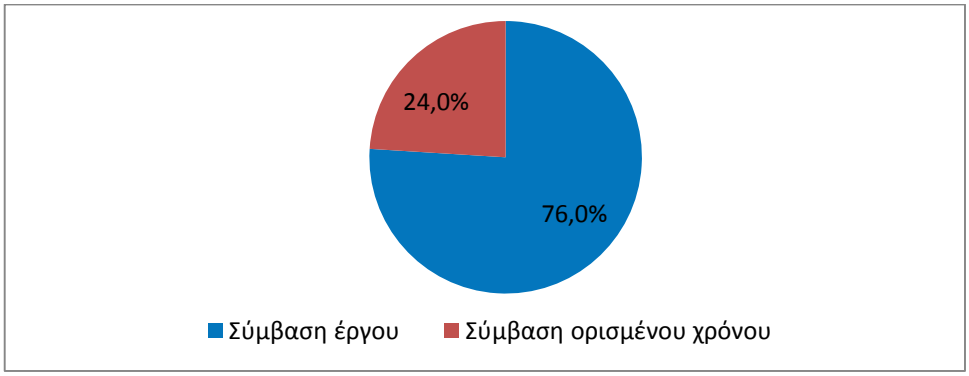

Το ακόλουθο διάγραμμα (Διάγραμμα 24) παρουσιάζει την κατανομή των ημερομηνιών (ανά μήνα) έναρξης ισχύος της σύμβασης των πανεπιστημιακών υποτρόφων για την παροχή διδακτικού έργου στη Δράση. Η πλειονότητα των συμβάσεων (ποσοστό πάνω από 85%) που συνάφθηκαν με τα ιδρύματα υποδοχής εκκινούσαν μεταξύ Σεπτεμβρίου και Οκτωβρίου (του 2016). Το 11,3% των συμβάσεων συνάφθηκε τον Νοέμβριο και 3,0% μετά τον Δεκέμβριο

Διάγραμμα 24: Κατανομή πανεπιστημιακών υποτρόφων, ανά ημερομηνία έναρξης της σύμβασής τους για διδασκαλία στη Δράση (ως % των συμμετεχόντων)

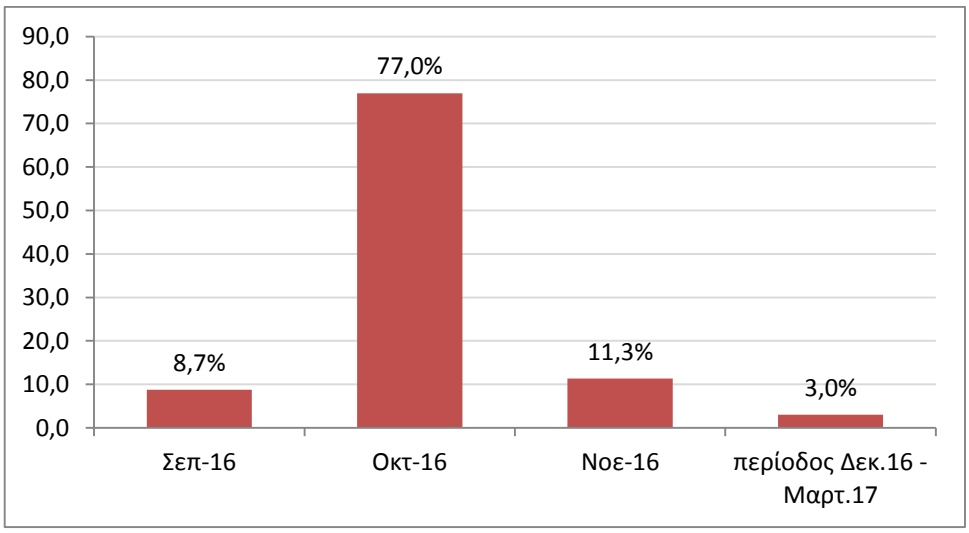

5.4. Στοιχεία διδαχθέντος μαθήματος στο πλαίσιο της Δράσης

Το ακόλουθο διάγραμμα (Διάγραμμα 25) παρουσιάζει την κατανομή των μαθημάτων ανά επίπεδο σπουδών (διδασκαλία σε προπτυχιακό ή/και μεταπτυχιακό επίπεδο) που δίδαξαν οι πανεπιστημιακοί υπότροφοι στο πλαίσιο της Δράσης. Η συντριπτική πλειοψηφία των μαθημάτων ανήκε σε προπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών (97,3%), ενώ το 2,4% σε πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών.

Διάγραμμα 25: Κατανομή πανεπιστημιακών υποτρόφων, ανά είδος μαθήματος που δίδαξαν στο πλαίσιο της Δράσης (ως % των συμμετεχόντων)

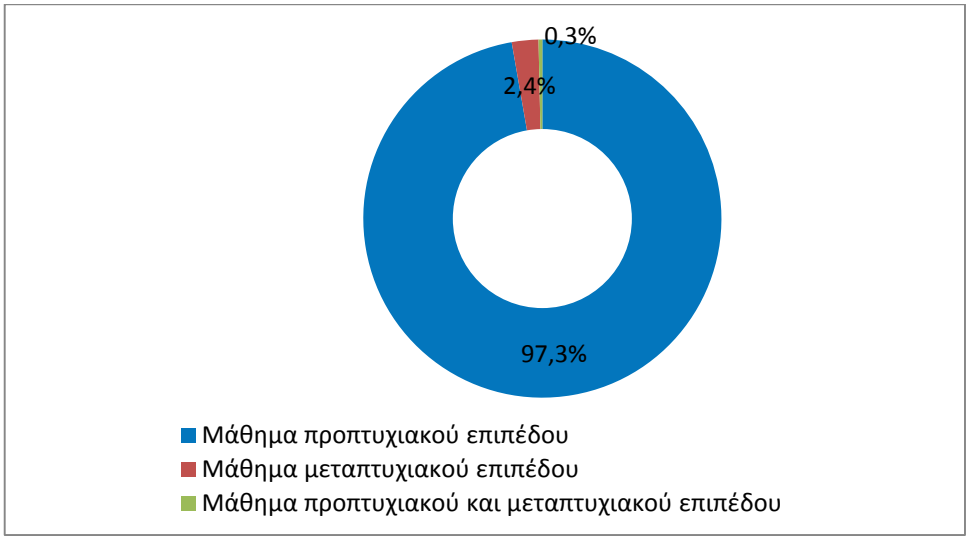

Το αποτέλεσμα της ανάλυσης του κατά πόσο το μάθημα που δίδαξαν οι επιστημονικοί υπότροφοι το είχαν διδάξει και κατά το παρελθόν απεικονίζεται στο Διάγραμμα 26. Σε ένα πολύ μεγάλο ποσοστό (70,8%), τα διδαχθέντα μαθήματα ήταν νέα για τους πανεπιστημιακούς υποτρόφους που συμμετείχαν στο πλαίσιο της Δράσης, ενώ το 29,2% των υποτρόφων τα είχαν διδάξει και κατά το παρελθόν.

Διάγραμμα 26: Κατανομή πανεπιστημιακών υποτρόφων, ανάλογα με το εάν έχουν διδάξει ξανά το μάθημα κατά το παρελθόν ή όχι (ως % των συμμετεχόντων)

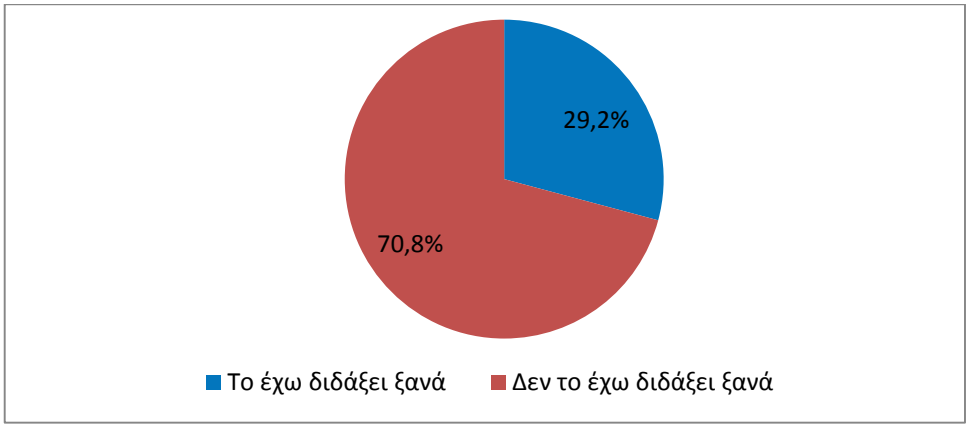

Στο Διάγραμμα 27 απεικονίζεται η κατάσταση ως προς τα μαθήματα που καλύφθηκαν στο πλαίσιο της Δράσης κατά το χειμερινό εξάμηνο 2016-2017 κι αν αυτά προϋπήρχαν ή όχι στον Οδηγό Σπουδών. Σε ποσοστό 81,3% τα μαθήματα προϋπήρχαν και δεν ήταν συνεπώς νέα για το Ίδρυμα υποδοχής, ενώ το 18,7% των μαθημάτων διδάχθηκε για πρώτη φορά (διάγραμμα 26).

Διάγραμμα 27: Κατανομή πανεπιστημιακών υποτρόφων, ανάλογα με το εάν το μάθημα που δίδαξαν προϋπήρχε ή όχι (ως % των συμμετεχόντων)

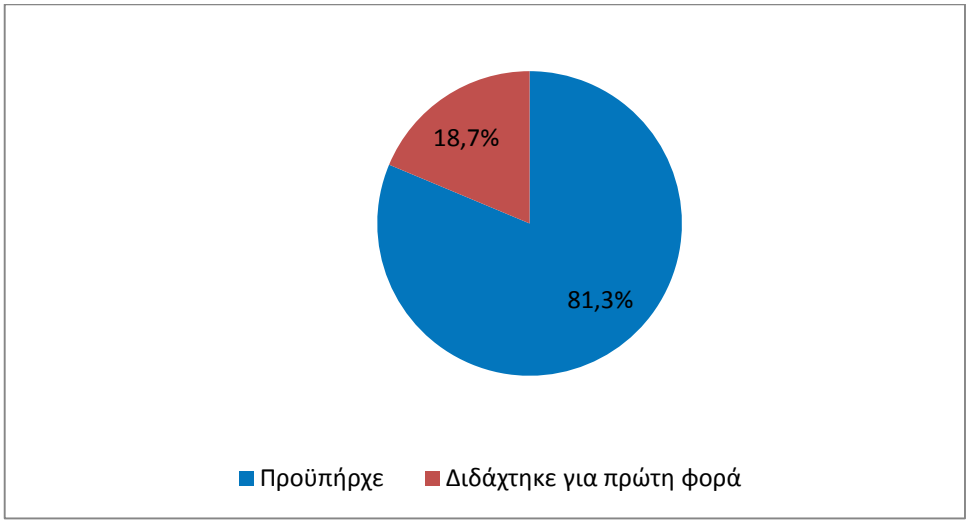

Τα μαθήματα που διδάχθηκαν στο πλαίσιο της Δράσης αφορούσαν συνολικά 44.149 εγγεγραμμένους φοιτητές, ενώ ο αριθμός των εξεταζόμενων φοιτητών κατά την εξεταστική περίοδο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 2017 έφτασε τους 27.656. Πιο συγκεκριμένα, τα μαθήματα που διδάχθηκαν από τους πανεπιστημιακούς υποτρόφους προσέλκυαν το ενδιαφέρον των φοιτητών, αφού οι συχνότερες αποκρίσεις των υποτρόφων ανέφεραν πως τα μαθήματα απευθύνονταν σε ομάδες φοιτητών που κυμαίνονταν μεταξύ 50 έως 100 ατόμων (Διάγραμμα 28).

Διάγραμμα 28: Κατανομή αριθμού φοιτητών που εξετάστηκαν και που ήταν εγγεγραμμένοι στο μάθημα που δίδαξαν οι πανεπιστημιακοί υπότροφοι (αριθμός φοιτητών)

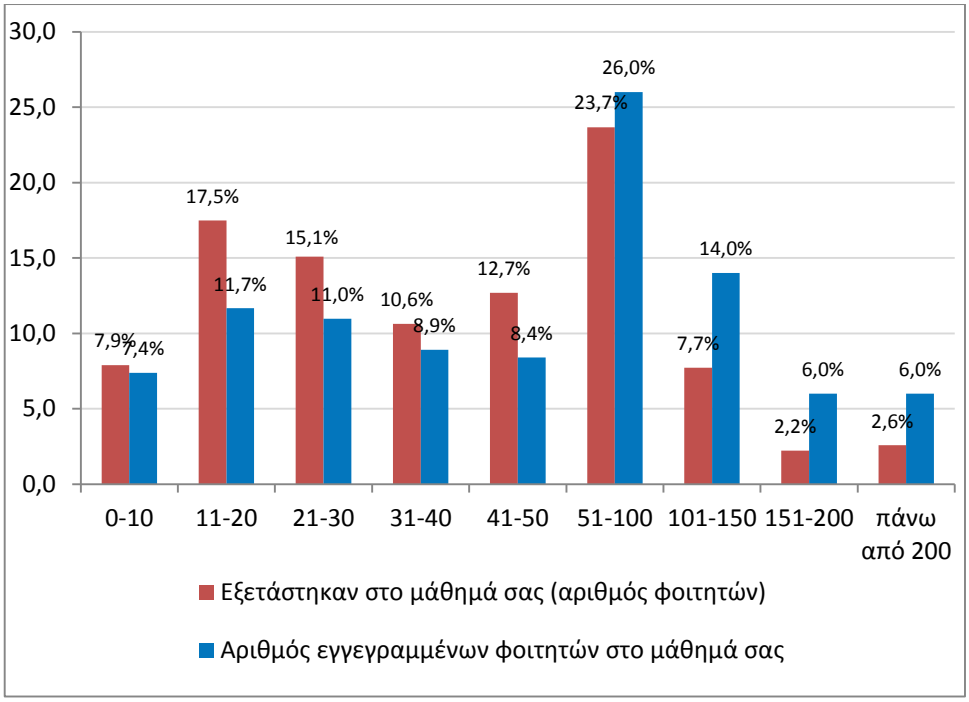

Το ακόλουθο διάγραμμα (Διάγραμμα 29) παρουσιάζει την κατανομή του είδους του εκπαιδευτικού υλικού που αναπτύχθηκε στα πλαίσια της διδασκαλίας των πανεπιστημιακών υποτρόφων. Η πλειονότητα των συμμετεχόντων στη Δράση ανέπτυξε αυτόνομα νέο εκπαιδευτικό υλικό για τους σκοπούς του μαθήματος που δίδαξε. Συγκεκριμένα, το 86,4% προετοίμασαν παρουσιάσεις, 62,1% πανεπιστημιακές σημειώσεις και 60,9% έντυπο υποστηρικτικό υλικό.

Διάγραμμα 29: Ποσοστό πανεπιστημιακών υποτρόφων, ανά είδος νέου εκπαιδευτικού υλικού που ανέπτυξαν (ως % των συμμετεχόντων)

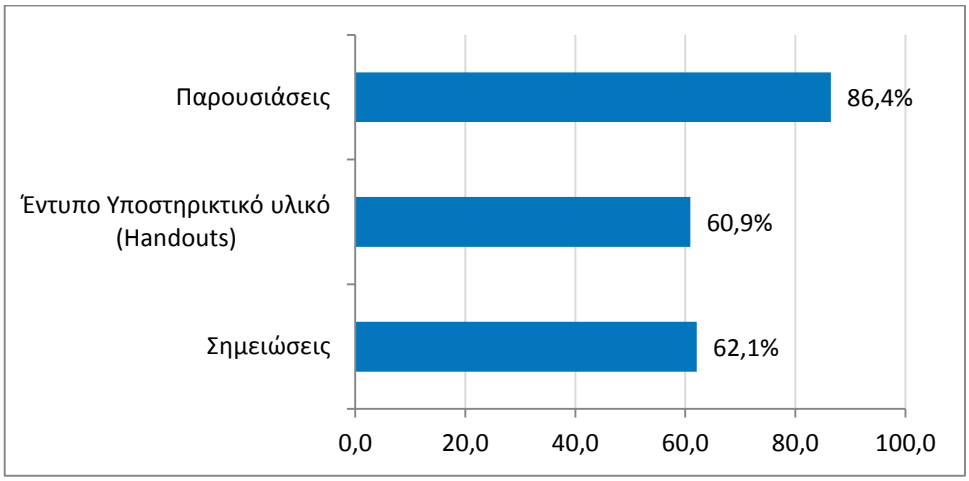

5.5. Στοιχεία σχετικά με τη διδασκαλία του μαθήματος στο πλαίσιο της Δράσης

Αντίστοιχα, το ακόλουθο διάγραμμα (Διάγραμμα 30) παρουσιάζει την κατανομή των καινοτόμων μεθόδων διδασκαλίας που αξιοποιήθηκαν στο πλαίσιο του διδακτικού έργου των υποτρόφων. Συγκεκριμένα, το 94,7% έκανε χρήση παρουσιάσεων, εικόνων κ.λπ., το 83,2%% ανέθεσε εργασίες ή/και έργα στους φοιτητές, το 73,4% αξιοποίησε ολοκληρωμένα συστήματα διαχείρισης ηλεκτρονικών μαθημάτων, το 70,7% χρησιμοποίησε διαδραστικά μέσα και το 70,5% προχώρησε σε συνεργατική μάθηση[9] κ.α.

Διάγραμμα 30: Ποσοστό πανεπιστημιακών υποτρόφων, ανά είδος καινοτόμων μεθόδων διδασκαλίας που αξιοποίησαν (ως % των συμμετεχόντων)

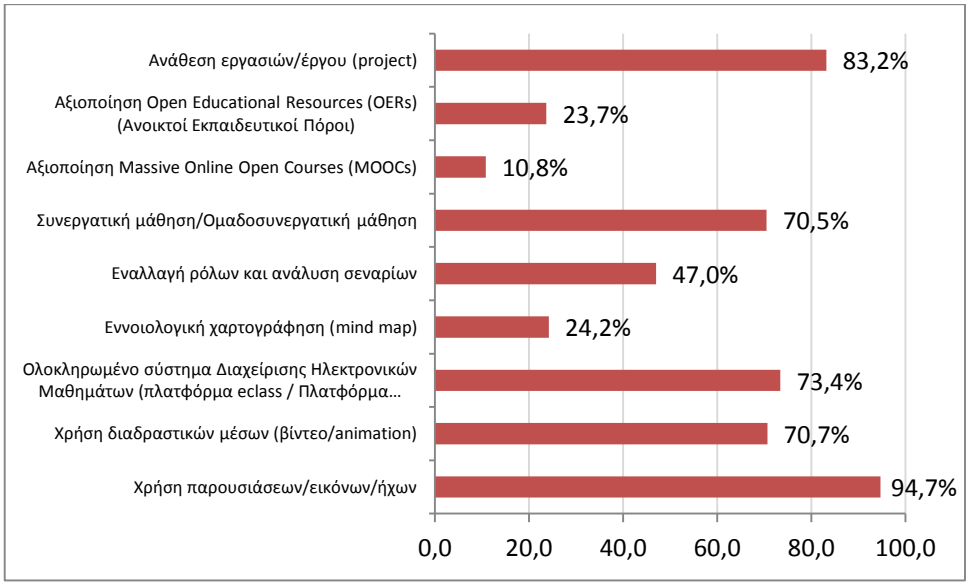

Το ακόλουθο διάγραμμα (Διάγραμμα 31) αφορά στην κατανομή του χρόνου της ακαδημαϊκής απασχόλησης των πανεπιστημιακών υποτρόφων. Σχεδόν οι μισοί υπότροφοι (45,1%) δήλωσαν ότι αφιέρωσαν πάνω από το μισό τους χρόνο στη διδασκαλία, ενώ εξίσου υψηλό ποσοστό (σχεδόν 40%) δήλωσε ότι αφιέρωσε αντίστοιχα από 25% ως 50% του χρόνου της ακαδημαϊκής του δραστηριότητας για τη διδασκαλία στο πλαίσιο της Δράσης. Θα πρέπει να σημειωθεί, αν και δεν απεικονίζεται στο συγκεκριμένο διάγραμμα, ότι κατά μέσο όρο σχετικά μικρό μέρος του χρόνου της ακαδημαϊκής απασχόλησης των συμμετεχόντων στη Δράση (περίπου 20%-25% του χρόνου τους, συνολικά) αφορούσε υποστηρικτική διδασκαλία (π.χ. σε εργαστηριακό χώρο), καθώς και επίβλεψη εργασιών (προπτυχιακών ή μεταπτυχιακών). Όσον αφορά στον χρόνο που αφιερώθηκε από τους συμμετέχοντες στη Δράση για το σχεδιασμό και τη διαχείριση των μαθησιακών δραστηριοτήτων,

[9] Ομαδοσυνεργατική ονομάζεται η διδασκαλία κατά την οποία οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες, όπου εργάζονται συνεργαζόμενοι μεταξύ τους, χωρίς την άμεση καθοδήγηση του διδάσκοντος.

αυτός εμφάνισε σημαντική διακύμανση, καθώς κυμάνθηκε από κάτω του 10% ως και πάνω από 50% του συνολικού χρόνου απασχόλησης.

Διάγραμμα 31: Κατανομή του χρόνου της ακαδημαϊκής απασχόλησης των πανεπιστημιακών υποτρόφων για διδασκαλία στο αμφιθέατρο (ως % του συνολικού χρόνου απασχόλησης)

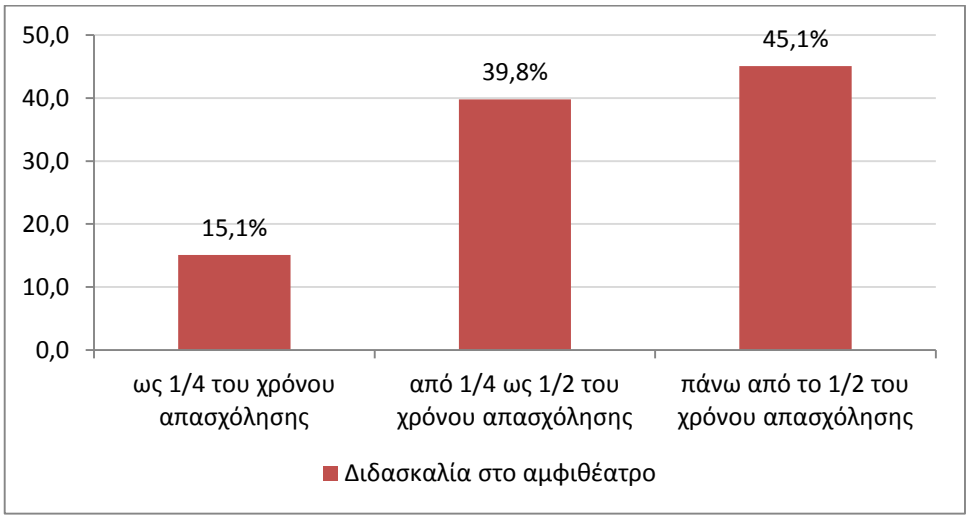

Η πλειονότητα των μαθημάτων που διδάχθηκαν από πανεπιστημιακούς υποτρόφους στο πλαίσιο της Δράσης αξιολογήθηκαν, βάσει των εσωτερικών διαδικασιών αξιολόγησης ΜΟΔΙΠ των οικείων Ιδρυμάτων (65,8%), ενώ ποσοστό ίσο με 18,2% δεν αξιολογήθηκε καθόλου. Τέλος, το 16,0% των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων αξιολογήθηκε με πρωτοβουλία των ίδιων των πανεπιστημιακών υποτρόφων.

Διάγραμμα 32: Κατανομή πανεπιστημιακών υποτρόφων, ανάλογα με το εάν πραγματοποιήθηκε αξιολόγηση των μαθημάτων που δίδαξαν (ως % των συμμετεχόντων)

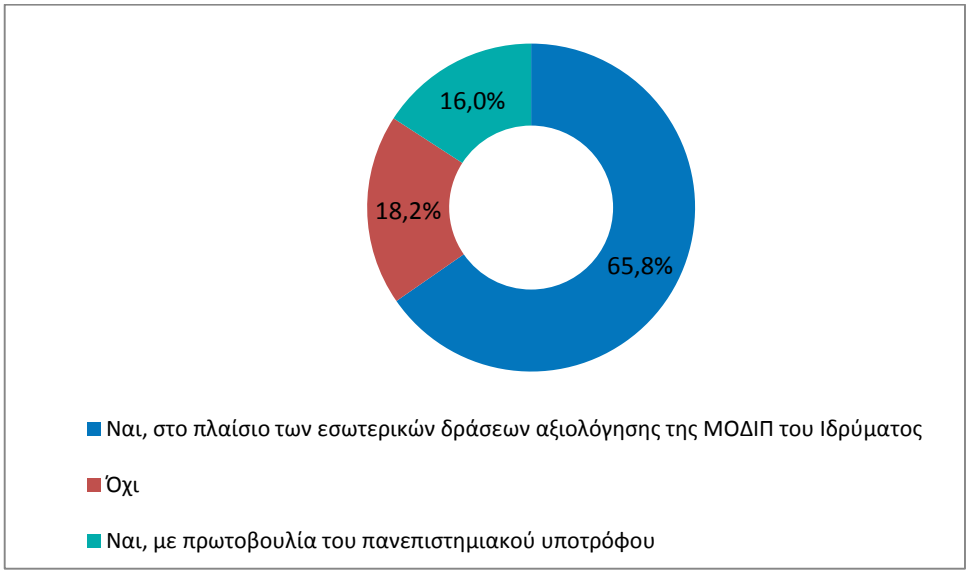

5.6. Εμπλοκή σε άλλες ακαδημαϊκές δραστηριότητες ως συνέπεια της συμμετοχής στη Δράση

Η συμμετοχή των πανεπιστημιακών υποτρόφων σε ακαδημαϊκές ή/και ερευνητικές δραστηριότητες πέρα από την διδασκαλία απεικονίζεται στο Διάγραμμα 33. Το 37,9% των υποτρόφων δήλωσε πως συμμετείχε στην προετοιμασία υποβολής πρότασης για την ανάληψη ερευνητικού έργου ενώ το 21,6% προχώρησε σε κάποια συναφή επιστημονική δημοσίευση. Ομοίως, ποσοστό της τάξης του 18,5% συμμετείχε σε σχετικό επιστημονικό συνέδριο, ενώ σε ποσοστό ίσο με περίπου 15% οι υπότροφοι αποτελούσαν μέλος ερευνητικής ομάδας στην υλοποίηση κάποιου σχετικού ερευνητικού έργου.

Διάγραμμα 33: Κατανομή πανεπιστημιακών υποτρόφων ανάλογα με την εμπλοκή τους σε άλλες ακαδημαϊκές/ερευνητικές δραστηριότητες (ως % των συμμετεχόντων)

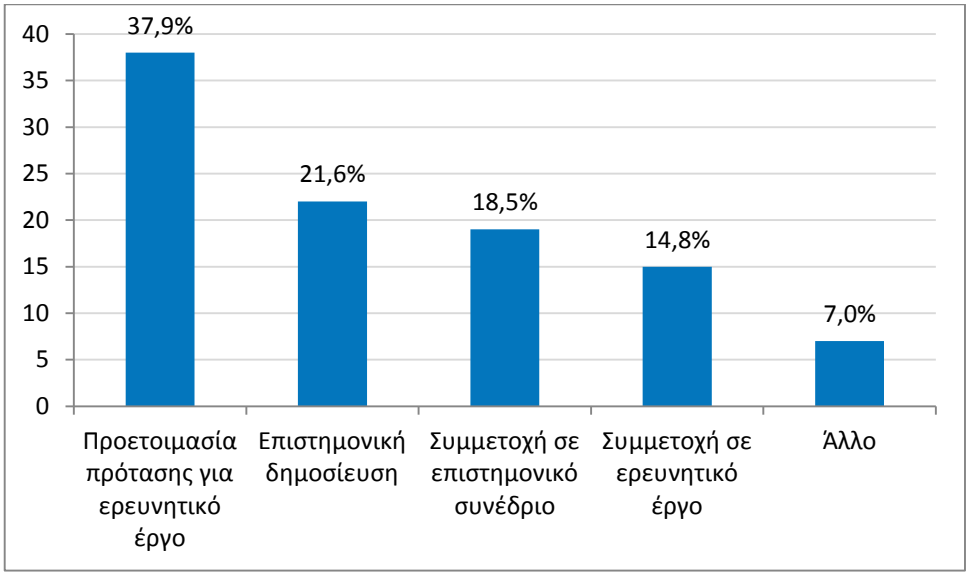

Παράλληλα με τις παραπάνω δραστηριότητες, ενδιαφέρον έχει να παρατεθούν και οι λιγότερο πολυπληθείς ακαδημαϊκές/ερευνητικές δραστηριότητες στις οποίες ενεπλάκησαν οι πανεπιστημιακοί υπότροφοι ως αποτέλεσμα της συμμετοχής τους στη Δράση. Ενδεικτικά, ορισμένες από αυτές ήταν οι ακόλουθες:

- Νέες προοπτικές απασχόλησης μετά την ολοκλήρωση της Δράσης (απασχόληση σε ερευνητικό έργο, μετάφραση σχετικού ξενόγλωσσου βιβλίου, ανασκαφική έρευνα, παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών
- Παρουσίαση σε πανεπιστημιακό σεμινάριο
- Συμμετοχή στην υλοποίηση νέων διπλωματικών εργασιών
- Διδασκαλία άλλου συναφούς μαθήματος, ανεξάρτητα από τη συμμετοχή στη Δράση / προετοιμασία για συμμετοχή σε πρόγραμμα Δια Βίου Μάθησης / διδασκαλία μαθημάτων σεμιναριακού τύπου στο ίδιο τμήμα / πρόσκληση διδασκαλίας σε μεταπτυχιακό πρόγραμμα

- Συγκέντρωση υλικού για οργάνωση μεταπτυχιακών διαλέξεων / προετοιμασία πρότασης για δημιουργία νέου μαθήματος
- Προβολή των αποτελεσμάτων του μαθήματος σε διαδικτυακή πλατφόρμα / έκθεση απευθυνόμενη στην ακαδημαϊκή κοινότητα και την τοπική κοινωνία με αντικείμενο τις εργασίες των φοιτητών
- Συγγραφή σχετικού βιβλίου και συγκέντρωση υλικού για τη συγγραφή επιστημονικού άρθρου
- Προετοιμασία πρότασης για δημιουργία ερευνητικού εργαστηρίου
- Προετοιμασία πρότασης για διενέργεια μεταδιδακτορικής έρευνας
- Πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη διασυνδέσεων με την αγορά εργασίας για την απορρόφηση των φοιτητών και αποφοίτων
- Εκπαιδευτική εκδρομή

6. Αποτίμηση της Δράσης

6.1. Αξιολόγηση της Δράσης από τους συμμετέχοντες στη Δράση

6.1.1. Βαθμός ικανοποίησης των συμμετεχόντων

Στοιχείο που συνηγορεί στην επιτυχία της Δράσης αποτελεί ο βαθμός ικανοποίησης των συμμετεχόντων σε αυτή. Βάσει αυτής της παραμέτρου, η Δράση μπορεί να κριθεί ως επιτυχής, αφού ποσοστό που ξεπερνά το 75% αξιολόγησε τη συμμετοχή του σε αυτή κατά το χειμερινό εξάμηνο του ακαδημαϊκού έτους 2016-2017, ως πολύ ικανοποιητική ή ικανοποιητική. Το ένα πέμπτο (1/5) των συμμετεχόντων αποκρίθηκε στο συγκεκριμένο ερώτημα πως η εμπειρία του στο πλαίσιο της Δράσης ήταν σχετικά ικανοποιητική, ενώ μόλις το 4% αξιολόγησε αρνητικά τη συμμετοχή του (Διάγραμμα 34).

Διάγραμμα 34: Γενικός βαθμός ικανοποίησης των πανεπιστημιακών υποτρόφων από τη συμμετοχή τους στη Δράση (ως % των συμμετεχόντων)

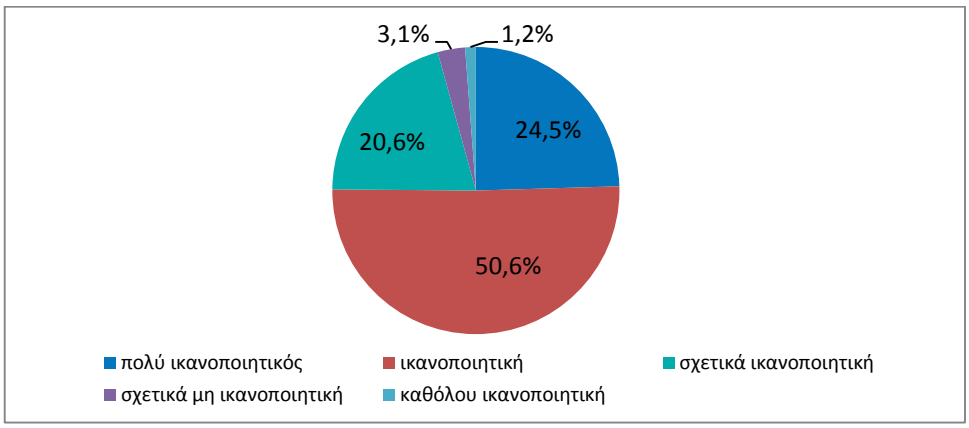

Το Διάγραμμα 35 παραθέτει τις επιμέρους παραμέτρους που έκριναν τον βαθμό ικανοποίησης των πανεπιστημιακών υποτρόφων. Σε ποσοστά που ξεπερνούσαν το 70%, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις έφταναν σχεδόν το 90%, οι υπότροφοι δηλώνουν ικανοποιημένοι ή πολύ ικανοποιημένοι από α) τα κριτήρια επιλογής του προσωπικού, από β) το γεγονός ότι η διδασκαλία σε ΑΕΙ εμπλούτισε το βιογραφικό τους, από την προοπτική απόκτησης περαιτέρω δεξιοτήτων, και από γ) τη δικτύωση με άλλα μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας. Αντίστοιχα, ο βαθμός ικανοποίησης ήταν χαμηλότερος (70%) για παραμέτρους, όπως α) η αμοιβή και β) το ύψος αυτής σε σχέση με τις αμοιβές που συναντώνται στην ιδιωτική αγορά εργασίας για παροχή αντίστοιχων υπηρεσιών και επιπέδου. Οι δύο αυτές παράμετροι είναι αυτές, στις οποίες απαντώνται τα υψηλότερα ποσοστά μη ικανοποίησης των υποτρόφων (28,3% και 30%, αντίστοιχα).

Διάγραμμα 35: Βαθμός ικανοποίησης των πανεπιστημιακών υποτρόφων από τη συμμετοχή τους στη Δράση ως προς συγκεκριμένες επιμέρους παραμέτρους (ως % των συμμετεχόντων)

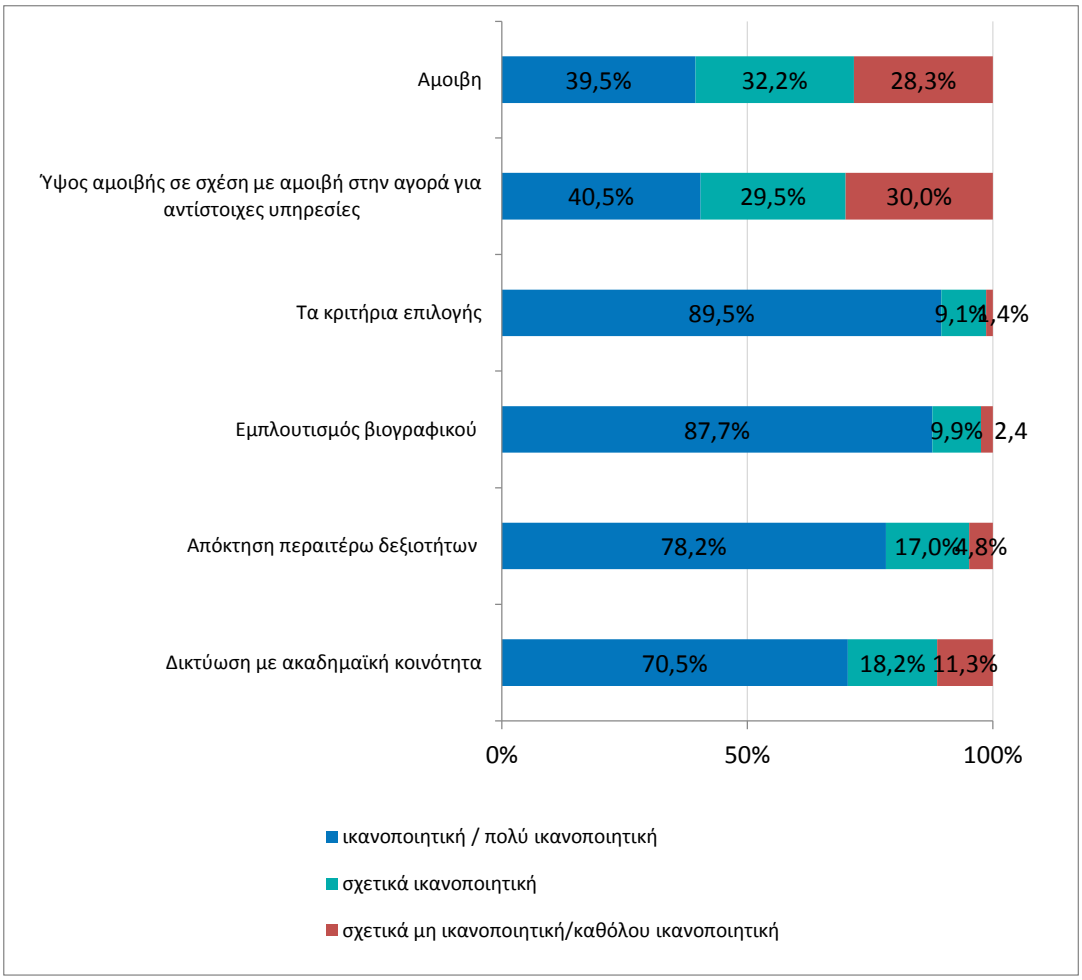

6.1.2. Επιπτώσεις για τα ιδρύματα υποδοχής

Αναφορικά με τις εκτιμώμενες συνέπειες που είχε η Δράση για τα Ιδρύματα υποδοχής, οι πανεπιστημιακοί υπότροφοι έκριναν σε ποσοστό που ξεπέρασε το 90% ότι η διδασκαλία των μαθημάτων κατά αυτό τον τρόπο ανανέωσε το ανθρώπινο δυναμικό των Ιδρυμάτων υποδοχής, ενώ σημαντική ήταν και η βελτίωση των όρων διδασκαλίας των μαθημάτων για τους φοιτητές (74,1%). Ο εμπλουτισμός των προγραμμάτων σπουδών επιλέχθηκε από το 57,5% των υποτρόφων, ενώ μόλις το 3% σχεδόν υποστήριξε ότι η Δράση δεν είχε κάποιο αντίκτυπο ή συνέπεια για το Τμήμα στο οποίο δίδαξε (Διάγραμμα 36).

Διάγραμμα 36: Πανεπιστημιακοί υπότροφοι που αξιολόγησαν θετικά τις συνέπειες που είχε η υλοποίηση της Δράσης για τα Ιδρύματα υποδοχής (ως % των συμμετεχόντων)

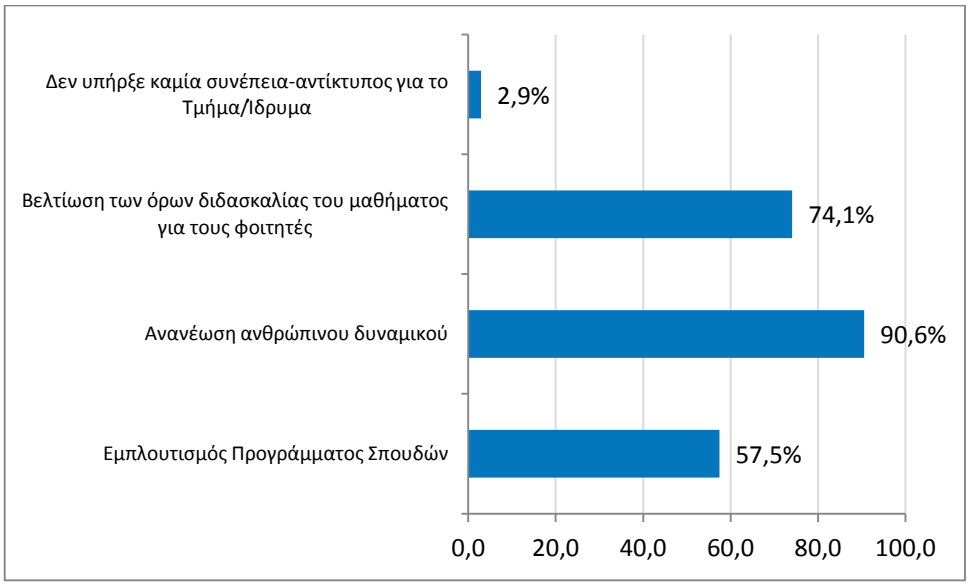

6.1.3. Επιπτώσεις για τους φοιτητές

Ως σημαντικός αξιολογείται ο αντίκτυπος των μαθημάτων που διδάχθηκαν στο πλαίσιο της Δράσης για τους φοιτητές σύμφωνα με τους συμμετέχοντες στη Δράση. Συγκεκριμένα, πάνω από το 85% των υποτρόφων θεωρούν ότι η Δράση ενίσχυσε το ενδιαφέρον των φοιτητών για το μάθημα ή/και ότι συνέβαλε στον εμπλουτισμό και την επικαιροποίηση του περιεχομένου του διδαχθέντος μαθήματος. Αντίστοιχα, αξιολογείται θετικά η κινητοποίηση των φοιτητών λόγω της χρήσης καινοτομικών διδασκαλικών μεθόδων (65,5%), και ο εμπλουτισμός του προγράμματος σπουδών (54,4%). Τέλος, το ποσοστό εκείνων που θεώρησαν ότι η Δράση δεν είχε θετικό αντίκτυπο στους φοιτητές ήταν εξαιρετικά χαμηλό, της τάξης του 1% (Διάγραμμα 37).

Διάγραμμα 37: Πανεπιστημιακοί υπότροφοι που αξιολόγησαν θετικά τις συνέπειες που είχε η υλοποίηση της Δράσης για τα Ιδρύματα υποδοχής (ως % των συμμετεχόντων).

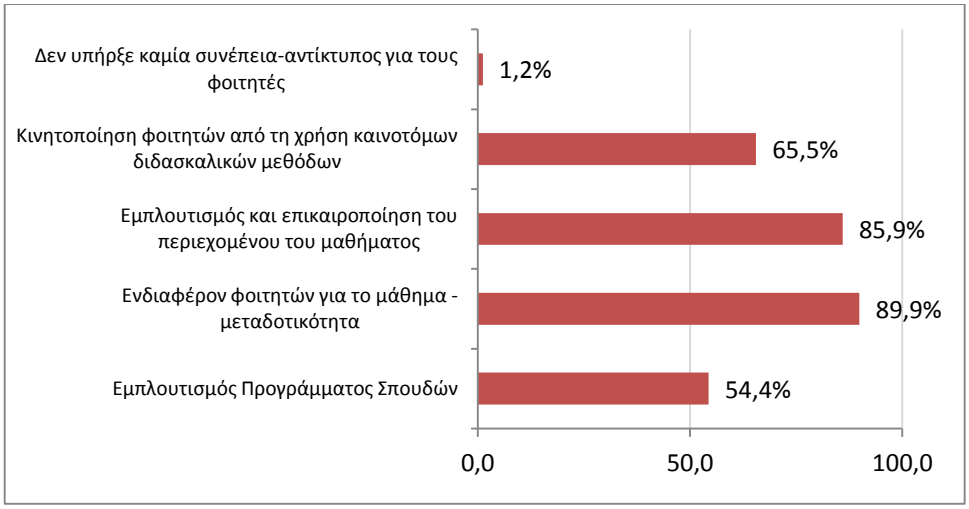

6.1.4. Επιπτώσεις ως προς τη μετακίνηση στο εξωτερικό

Το ακόλουθο διάγραμμα (Διάγραμμα 38) παρουσιάζει τις απαντήσεις των υποτρόφων σχετικά με την επίδραση τη Δράσης ως προς την (πρόθεση για) μετακίνηση ή μη των ιδίων σε χώρες του εξωτερικού για αναζήτηση επαγγελματικής αποκατάστασης. Σχεδόν οι μισοί υπότροφοι (46,8%) δεν σκέφτονταν ούτως ή άλλως την περίπτωση εγκατάστασης εκτός Ελλάδας. Το 23,8% των υποτρόφων δήλωσε ότι η Δράση λειτούργησε αποτρεπτικά, ενώ αντίθετα, το 29,3% συνεχίζει την αναζήτηση για επαγγελματική δραστηριότητα στο εξωτερικό παρά τη Δράση.

Διάγραμμα 38: Κατανομή πανεπιστημιακών υποτρόφων, ανάλογα με το εάν η συμμετοχή τους στη Δράση τους απέτρεψε από την αναζήτηση επαγγελματικής αποκατάστασης στο εξωτερικό (ως % των συμμετεχόντων)

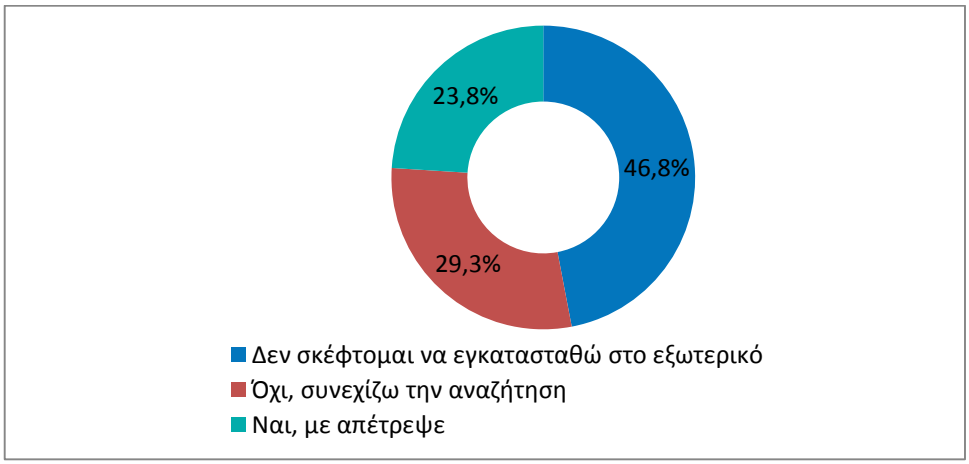

Διερευνώντας περαιτέρω το ζήτημα της αντιμετώπισης της φυγής του ανθρώπινου δυναμικού υψηλής εκπαίδευσης στο εξωτερικό, το ακόλουθο διάγραμμα (Διάγραμμα 39) παρουσιάζει τους παράγοντες της συγκεκριμένης Δράσης οι οποίοι εάν βελτιώνονταν θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά το φαινόμενο, όπως αυτοί επιλέχθηκαν από τους υποτρόφους. Προκειμένου Δράσεις, σαν την «Απόκτηση διδακτικής εμπειρίας από νέους επιστήμονες κατόχους διδακτορικού», να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση του φαινομένου της «διαρροής εγκεφάλων» θα πρέπει να αυξηθεί το οικονομικό αντικείμενο (σχεδόν 95%), να αυξηθεί η χρονική διάρκεια της υποτροφίας (93,5%), η υπάρξει μία σταθερή και γνωστή επαναληψιμότητα των συναφών προκηρύξεων-Δράσεων (82,5%), καθώς και να ενταθεί ο καινοτομικός προσανατολισμός τους (σχεδόν 76%).

Διάγραμμα 39: Παράγοντες για την αντιμετώπιση του φαινομένου της «διαρροής εγκεφάλων» από παρεμφερείς Δράσεις (ως % των συμμετεχόντων)

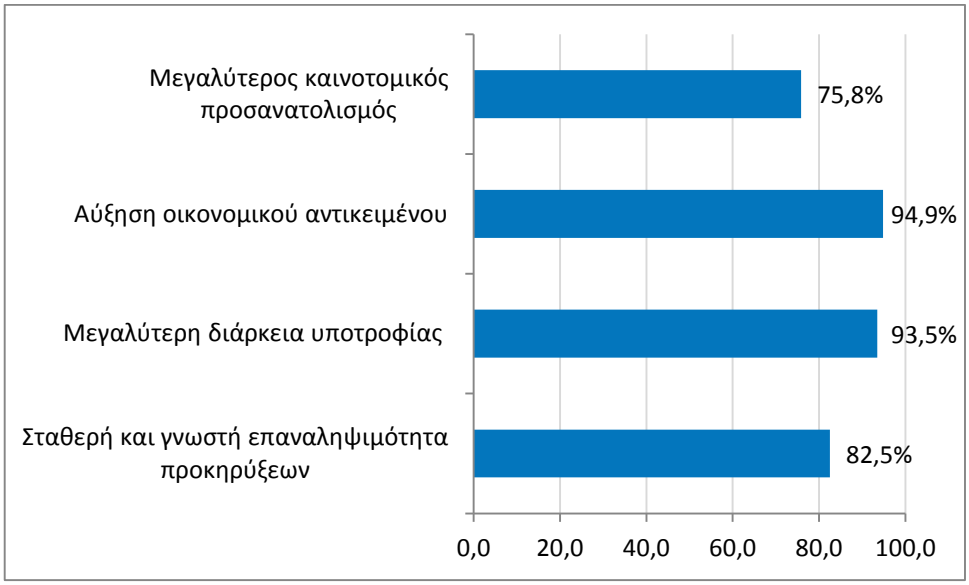

Άλλοι παράγοντες τους οποίους οι πανεπιστημιακοί υπεύθυνοι αξιολογούν ως σημαντικούς προκειμένου αντίστοιχες Δράσεις να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση του φαινομένου της «διαρροής εγκεφάλων», είναι οι ακόλουθοι, ενδεικτικά:

- Διαφορετικές σχέσεις εργασίας και υπαγωγή σε καθεστώς ΙΚΑ / πλήρης απασχόληση (4 μαθήματα / ακαδημαϊκό έτος) για τουλάχιστον 2 έτη
- Καλύτερη διοικητική μέριμνα από πλευράς των εμπλεκόμενων φορέων (κυρίως των ιδρυμάτων) / καλύτερη οργάνωση από το Τμήμα υποδοχής
- Συμπληρωματική απασχόληση σε ερευνητικά προγράμματα / διασύνδεση της διδασκαλίας με έρευνα / οικονομική υποστήριξη για έρευνα σχετική με το μάθημα και συμμετοχή σε συνέδρια / δράσεις ερευνητικού χαρακτήρα ορισμένης διάρκειας και στόχευσης (short-term scientific missions)
- Οικονομική ενίσχυση των αναλώσιμων για εκπαιδευτικές δραστηριότητες

- Δυνατότητα δημιουργίας καινοτομικών πρωτοτύπων και χρηματοδότηση νεοφυών συνεργατικών ομάδων / σύνδεση της Έρευνας - Καινοτομίας με την εφαρμογή των αποτελεσμάτων στην αγορά εργασίας
- Προσθήκη ανεξάρτητων καθηγητών πανεπιστημίων εξωτερικού στην διαδικασία επιλογής / ενιαία διαδικασία και σύστημα αξιολόγησης των υποψηφίων, αντίστοιχο με ΑΠΕΛΛΑ.
- Η θέση εργασίας να έχει τίτλο αναγνωρίσιμο στο εξωτερικό (κάτι που δεν συμβαίνει με τους «πανεπιστημιακούς υποτρόφους»)
- Έγκαιρη ενημέρωση προς τον υποψήφιο υπότροφο της ανάθεσης προς αυτόν/ή της διδασκαλίας του μαθήματος
- Έγκαιρη διευθέτηση τρόπου πληρωμής και ασφάλισης
- Ενίσχυση προοπτικών δικτύωσης και μακροπρόθεσμης συνεργασίας ανάμεσα στους ωφελούμενους και τα μέλη ΔΕΠ/ΕΠ
- Σύνδεση της αξιολόγησης του μαθήματος με την δυνατότητα συνέχισης της υποτροφίας
- Αύξηση πλήθους υποτροφιών / θέσεων διδασκαλίας ανά τμήμα
- Ύψος αμοιβής

6.2. Προτάσεις Βελτίωσης της Δράσης

6.2.1. Προτάσεις βελτίωσης που αφορούν τα ΑΕΙ

Στο πλαίσιο της έρευνας, ζητήθηκε από τους υποτρόφους να υποδείξουν τα πεδία, τα οποία επιδέχονται βελτίωση όσον αφορά την υλοποίηση της Δράσης από την πλευρά των οικείων ΑΕΙ. Σύμφωνα με τους συμμετέχοντες στη Δράση, α) ο χρόνος προκήρυξης της πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος από το Ίδρυμα υποδοχής και β) η παροχή υποστήριξης από το οικείο Τμήμα προς τους νέους διδάσκοντες αποτελούν τα κύρια σημεία που επιδέχονται βελτίωσης (ποσοστά σχεδόν 55% και 52%, αντίστοιχα). Παράμετροι που επίσης μπορούν να βελτιωθούν, είναι η επικοινωνία των υποτρόφων με τον ΕΛΚΕ και τη Γραμματεία του οικείου Ιδρύματος (σχεδόν 30% και 17%, αντίστοιχα (Διάγραμμα 40).

Διάγραμμα 40: Πεδία κατά την υλοποίηση της Δράσης, τα οποία επιδέχονται βελτίωση από τα ΑΕΙ (ως % των συμμετεχόντων)

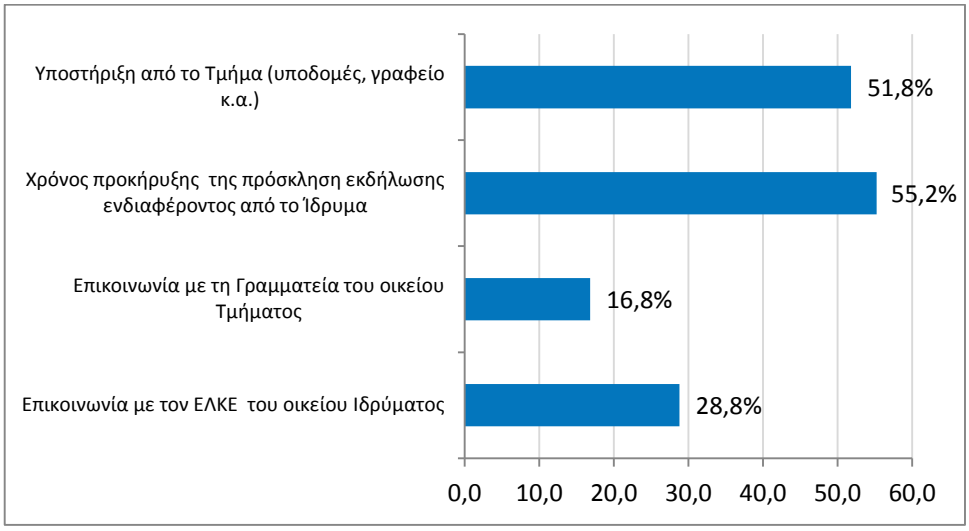

Σύμφωνα με τους υποτρόφους, άλλα πεδία που επιδέχονται βελτίωση από την πλευρά των ΑΕΙ για την καλύτερη υλοποίηση της Δράσης στο μέλλον είναι επιγραμματικά τα ακόλουθα:

- Πρόσβαση στο ηλεκτρονικό σύστημα του τμήματος για εισαγωγή βαθμολογιών, ηλεκτρονική καταχώρηση σημειώσεων, παρουσιάσεων κ.λπ.
- Έγκαιρη ενημέρωση προς τον υποψήφιο υπότροφο της ανάθεσης προς αυτόν/ή της διδασκαλίας του μαθήματος
- Συγκεντρωτικός και ομαδοποιημένος τρόπος παρουσίασης των προσκλήσεων εκδήλωσης ενδιαφέροντος από όλα τα ιδρύματα της χώρας
- Πιο άμεση επικοινωνία με τον ΕΛΚΕ για τις απαιτούμενες ενέργειες εκ μέρους των συμμετεχόντων
- Έγκαιρη καταβολή του αντιμισθίου της υποτροφίας-επιτάχυνση διαδικασιών πληρωμής

6.2.2. Προτάσεις βελτίωσης που αφορούν το Υπουργείο

Αντίστοιχα, οι πανεπιστημιακοί υπότροφοι έκριναν ότι προκειμένου η υλοποίηση της Δράσης να βελτιωθεί σε μελλοντικούς κύκλους προκηρύξεων είναι αναγκαίο να υπάρξει από πλευράς του Υπουργείου καλύτερος χρονικός προγραμματισμός της προκήρυξης (απόκριση σε ποσοστό σχεδόν 70%). Άλλες παράμετροι που αναδείχθηκαν στο πλαίσιο της ίδια ερώτησης, ήταν η καλύτερη οργάνωση / προετοιμασία / σκοπός της προκήρυξης (πάνω από 40%), το ζήτημα της επικοινωνίας των υποτρόφων με το Υπουργείο, καθώς τα κριτήρια επιλογής προσωπικού (22%, αμφότερα), όπως και η πρόβλεψη ύπαρξης αυστηρότερου πλαισίου υλοποίησης της Δράσης από τα Ιδρύματα υποδοχής (Διάγραμμα 41).

Διάγραμμα 41: Πεδία κατά την υλοποίηση της Δράσης, τα οποία επιδέχονται βελτίωση από το Υπουργείο (ως % των συμμετεχόντων)

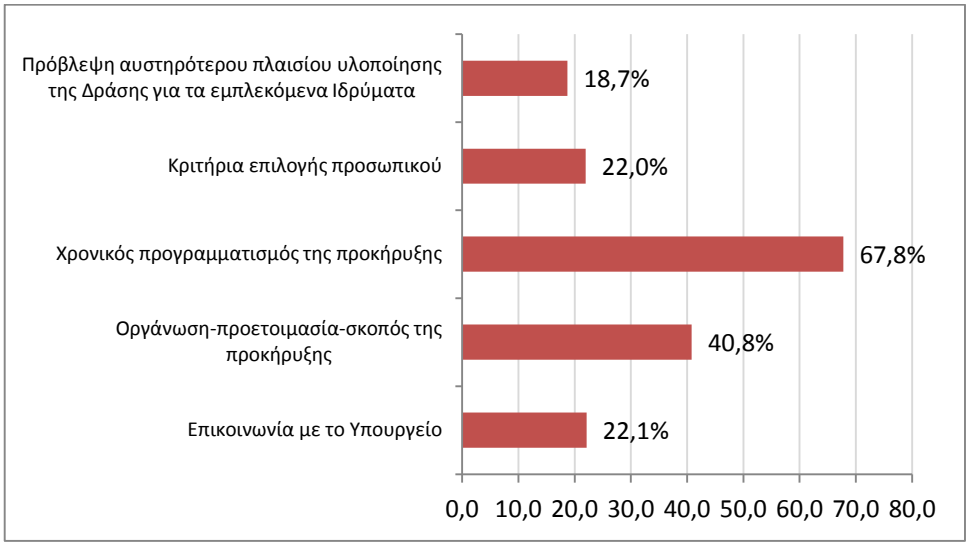

7. Συνέπειες της Δράσης

Στο τμήμα αυτό ακολουθεί η ανάδειξη κάποιων σημείων ενδιαφέροντος όπως αυτά προέκυψαν από την ανάλυση των απαντήσεων, ενώ είναι συνεπής με την κεντρική στοχοθεσία της Δράσης. Συγκεκριμένα:

-Καταγράφεται η **ηλικιακή ανανέωση του ανθρώπινου δυναμικού** εντός των ιδρυμάτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Σε ένα σχεδόν καθολικό ποσοστό (πάνω 90%), οι πανεπιστημιακοί υπότροφοι αναγορεύτηκαν σε διδάκτορες την τελευταία δεκαετία, με τα σχετικά ποσοστά να αυξάνουν όσο κινούμαστε εγγύτερα προς το παρόν (Διάγραμμα 9). Η μείωση του ηλικιακού μέσου όρου έρχεται να δράσει εξισορροπητικά ως προς την τάση αποχώρησης λόγω συνταξιοδότησης και να ανανεώσει πληθυσμιακά τα ιδρύματα.

-Παρότι το μεγαλύτερο ποσοστό των πανεπιστημιακών υποτρόφων απέκτησε τον διδακτορικό τίτλο σπουδών του σε εγχώρια ιδρύματα, καταγράφεται ένα ποσοστό της τάξης του 20% (περίπου 60 άτομα) τα οποία **απέκτησαν το διδακτορικό στις χώρες της ΕΕ και των ΗΠΑ και** ανέλαβαν διδακτικό έργο στα πλαίσια της Δράσης (Διάγραμμα 11). Μάλιστα, το ίδιο συμπέρασμα προκύπτει και από την ανάλυση των στοιχείων της πιο πρόσφατης αυτοδύναμης διδασκαλίας, ερώτηση στην οποία σχεδόν το 10% των απαντήσεων την τοποθετεί στο εξωτερικό (Διάγραμμα 17). Το τελευταίο έχει αυξημένη σημασία διότι στην πρότερη αυτή διδακτική εμπειρία **οι**

υπότροφοι είχαν αναλάβει καθ' ολοκληρίαν την οργάνωση και διεξαγωγή του μαθήματος, γεγονός που σημαίνει ότι είχαν αυξημένες διοικητικές και διδακτικές υποχρεώσεις. Αυτό το χαρακτηριστικό παραπέμπει στη διαπίστωση ότι αυτοί οι υπότροφοι δεν ήταν απλώς νέοι ερευνητές στην συγκεκριμένη χρονική στιγμή, αλλά και ότι βρίσκονταν δυνητικά σε μία διαδικασία επαγγελματικής εξέλιξης που θα κατέληγε στην προσφορά σταθερής (ή, σταθερότερης) διδακτικής θέσης.

-Σχεδόν το 41% των πανεπιστημιακών υποτρόφων δηλώνει ότι είχε **πρότερη αυτοδύναμη διδακτική εμπειρία στην ανώτατη εκπαίδευση** (Διάγραμμα 12). Αρχικά, αυτό δηλοί στην βελτίωση της μεταδοτικότητας και αμεσότητας προς τους φοιτητές λόγω του γεγονότος της πρότερης αυτής εμπειρίας. Εάν δε εξαιρεθούν όσοι υπότροφοι την απέκτησαν σε ιδρύματα του εξωτερικού, τότε για τους υπόλοιπους που την απέκτησαν σε ελληνικό ΑΕΙ (164 άτομα) μπορούμε να ισχυριστούμε ότι αποτελούν έκτακτο διδακτικό προσωπικό (εντεταλμένοι επίκουροι καθηγητές που απασχολούνταν υπό το καθεστώς του Π.Δ. 407/80 για τα πανεπιστήμια και έκτακτους καθηγητές για τα ΤΕΙ).

-Ενδιαφέρουσα είναι επίσης **η κατανομή των επιστημονικών πεδίων που καλύφθηκαν στη Δράση**, τόσο από την πλευρά της πιο πρόσφατης διδακτικής εμπειρίας των πανεπιστημιακών υποτρόφων σε ΑΕΙ (Διάγραμμα 18), όσο και ως προς τα μαθήματα που διδάχθηκαν στο πλαίσιο της Δράσης (Διάγραμμα 22), καθώς τα υψηλότερα ποσοστά καταλαμβάνουν οι Κοινωνικές επιστήμες και οι Ανθρωπιστικές επιστήμες, ενώ ακολουθούν εκείνοι οι επιστημονικοί κλάδοι που συνδέονται περισσότερο με την παραγωγική αξιοποίηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων, όπως οι Φυσικές επιστήμες και οι Επιστήμες μηχανικού. Τελευταίες στην κατάταξη, οι Γεωργικές επιστήμες και η Ιατρική.

- Σε σημαντικό ποσοστό (70,8%), τα διδαχθέντα μαθήματα στο πλαίσιο της Δράσης **ήταν μεν νέα για τους πανεπιστημιακούς υποτρόφους** (Διάγραμμα 26), ωστόσο δεδομένου ότι τα μαθήματα προϋπήρχαν, **δεν ήταν συνεπώς νέα για το Ίδρυμα υποδοχής** (Διάγραμμα 27). Αυτό σημαίνει ότι επιτεύχθηκε μόνο εν μέρει η επιδίωξη της ανανέωσης των Προγραμμάτων Σπουδών εκ μέρους της Δράσης.

-Η συσχέτιση μεταξύ του αριθμού των ατόμων που συμμετείχαν στη Δράση ανά Ίδρυμα με τον αριθμό των ατόμων που απέκτησαν την πιο πρόσφατη διδακτική τους εμπειρία στο ίδιο Ίδρυμα δείχνει ότι σε **ένα μικρό αριθμό Ιδρυμάτων εντοπίζονται υπότροφοι που απέκτησαν την πιο πρόσφατη αυτόνομη διδακτική τους εμπειρία στο ίδιο Ίδρυμα**. Συγκεκριμένα, τα υψηλότερα ποσοστά ταύτισης καταγράφονται στα ΤΕΙ Κεντρικής Μακεδονίας και ΤΕΙ Ιονίων Νήσων όπου το σχετικό ποσοστό υπερβαίνει το 50%, ενώ στο 47% βρίσκεται το ΤΕΙ Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης. Αντίστοιχα, το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων κατατάσσεται πρώτο με 48% και ακολουθεί το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας (31%) (Πίνακας 1 στο Παράρτημα).

-Το πανεπιστήμιο στο οποίο οι πανεπιστημιακοί υπότροφοι απέκτησαν το διδακτορικό τίτλο σπουδών **αποτελεί σε ένα μεγάλο ποσοστό το ίδιο Ίδρυμα στο οποίο απασχολήθηκαν στο πλαίσιο της Δράσης**. Σχεδόν σε όλα τα πανεπιστήμια καταγράφονται ποσοστά άνω του 50%, με τα υψηλότερα (άνω του 70%) να παρατηρούνται για το Πολυτεχνείο Κρήτης, το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, το Πανεπιστήμιο Αιγαίου και το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (Πίνακας 1 στο Παράρτημα).

-Οι πανεπιστημιακοί υπότροφοι έκαναν **σε πολύ μεγάλο βαθμό χρήση καινοτομικών μεθόδων διδασκαλίας** για τους σκοπούς της καλύτερης μετάδοσης του μαθήματος προς τους φοιτητές. Πέρα από τις ευρέως χρησιμοποιούμενες πλέον μεθόδους των παρουσιάσεων, της ανάθεσης εργασιών, και του ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης ηλεκτρονικών μαθημάτων, καταγράφονται μέθοδοι όπως τα διαδραστικά μέσα, π.χ. animation, (70,7%), η συνεργατική μάθηση (70,5%), και η εναλλαγή ρόλων και ανάλυση σεναρίων (47%). Επίσης, καταγράφεται η αξιοποίηση μαζικών ψηφιακών διαθέσιμων και ανοικτών μαθημάτων (massive online open courses) (10,8%) (Διάγραμμα 29).

-Στη διερεύνηση του βαθμού ικανοποίησης των πανεπιστημιακών υποτρόφων από την συμμετοχή τους στη Δράση, το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό της Δράσης που συγκεντρώνει και τον μεγαλύτερο βαθμό ικανοποίησης είναι τα **κριτήρια επιλογής (πάνω από 98%)**. Ακολουθεί ο εμπλουτισμός του βιογραφικού, η απόκτηση περαιτέρω δεξιοτήτων και η δικτύωση με την ακαδημαϊκή κοινότητα ως τα σημαντικότερα οφέλη που αποκόμισαν ατομικά οι υπότροφοι. Αντίστροφα, το μεγαλύτερο ποσοστό αρνητικών απαντήσεων συγκεντρώνει το ύψος της αμοιβής. Πιθανότατα σωστή η διαπίστωση, δεν θα πρέπει ωστόσο να παραβλέπεται το γεγονός ότι η Δράση στόχευε στην ενίσχυση της διδασκαλίας ενός μόνου μαθήματος (Διάγραμμα 34).

-**Ο θετικός αντίκτυπος** των μαθημάτων που διδάχθηκαν στο πλαίσιο της Δράσης **στους φοιτητές** αποτελεί μια ένδειξη της επιτυχούς υλοποίησης της Δράσης, αφού πάνω από το 85% των υποτρόφων θεωρούν ότι η Δράση ενίσχυσε το ενδιαφέρον των φοιτητών για το μάθημα ή/και ότι συνέβαλε στον εμπλουτισμό και την επικαιροποίηση του περιεχομένου του διδαχθέντος μαθήματος, ενώ επίσης θετικά αξιολογείται η κινητοποίηση των φοιτητών λόγω της χρήσης καινοτομικών διδασκαλικών μεθόδων (Διάγραμμα 36).

-Αναφορικά με τις συνέπειες για τα Ιδρύματα από την υλοποίηση της Δράσης, ενθαρρυντικό ήταν το γεγονός, ότι τα μαθήματα που ανέλαβαν οι πανεπιστημιακοί υπότροφοι **απευθύνονταν σε υψηλό αριθμό φοιτητών**, τόσο σε όρους εγγεγραμμένων στους φοιτητικούς καταλόγους, όσο και εξεταζόμενων. Τα μαθήματα απευθύνθηκαν συνολικά σε 44.149 εγγεγραμμένους φοιτητές και ο αριθμός που

εξετάστηκε στα συγκεκριμένα μαθήματα κατά την εξεταστική περίοδο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 2017 ήταν 27.656 φοιτητές, ενώ οι συχνότερες αποκρίσεις μεταξύ των συμμετεχόντων ανέφεραν πως τα μαθήματα απευθύνονταν σε 50 έως 100 φοιτητές (Διάγραμμα 28).

-Παρότι η στοχοθεσία της Δράσης αφορούσε στην ενίσχυση της διδακτικής εμπειρίας, προέκυψαν μία **σειρά από μη σχεδιασμένες εξαρχής θετικές διαχύσεις** λόγω της δραστηριοποίησης εντός ενός ερευνητικού περιβάλλοντος. Πιο συγκεκριμένα, για ένα μεγάλο αριθμό των υποτρόφων (126 άτομα), η διδασκαλία συνοδεύτηκε από την προετοιμασία ερευνητικής πρότασης προς χρηματοδότηση, την υποβολή επιστημονικής δημοσίευσης, την συμμετοχή σε επιστημονικό συνέδριο και την συμμετοχή σε ερευνητικό έργο (Διάγραμμα 32). Τα παραπάνω αποτελούν έμπρακτη ένδειξη της οργανικής και πολυεπίπεδης σύνδεσης των υποτρόφων με τον υπάρχοντα ακαδημαϊκό ιστό των Ιδρυμάτων.

-Παρότι άμεσος στόχος της Δράσης δεν ήταν η μείωση της ανεργίας των νέων επιστημόνων, το **15% των πανεπιστημιακών υποτρόφων που δίδαξαν στο χειμερινό εξάμηνο 2016-2017 ήταν άνεργοι**, καθώς δεν είχαν άλλη παράλληλη απασχόληση (Διάγραμμα 5).

-Σύμφωνα με τις απαντήσεις των πανεπιστημιακών υποτρόφων, η Δράση **λειτούργησε αποτρεπτικά από την αναζήτηση επαγγελματικής αποκατάστασης σε χώρες του εξωτερικού**. Επιπλέον όσων δεν σκέπτονταν την εγκατάσταση σε χώρα του εξωτερικού, καταγράφεται ένα ποσοστό της τάξης του 24% το οποίο ρητά δηλώνει την αποτρεπτική συμβολή της συγκεκριμένης Δράσης. Αθροιστικά, καταγράφεται ένα ποσοστό πάνω από 70% για το οποίο η φυγή στο εξωτερικό φαίνεται ότι δεν αποτελεί κυρίαρχη επαγγελματική διέξοδο (Διάγραμμα 37).

-Στοχεύοντας στην μεγαλύτερη αποτρεπτική επίδραση αντίστοιχων Δράσεων ως προς την φυγή στο εξωτερικό, οι πανεπιστημιακοί υπότροφοι καταγράφουν ότι **η αύξηση του οικονομικού αντικειμένου καθώς και η μεγαλύτερη σε χρονική διάρκεια υποτροφία** μπορούν να θεωρηθούν ως δύο τέτοιες τροποποιήσεις που θα πρέπει να εισαχθούν στους επόμενους κύκλους. Επαληθεύοντας προηγούμενα ευρήματα (βλ. Διάγραμμα 34), το ύψος της αμοιβής εκλαμβάνεται ως πολύ μικρό, ενώ η μεγαλύτερη σε διάρκεια υποτροφία θα παράσχει (και) το δικαίωμα στους υποτρόφους να διδάξουν και άλλα μαθήματα. Αντίστοιχα, η σταθερή και εκ των προτέρων γνωστή επαναληψιμότητα των προκηρύξεων θα μπορούσε να βελτιώσει τον προγραμματισμό των υποτρόφων παρέχοντας μεσοπρόθεσμα σημεία αναφοράς (Διάγραμμα 38).

-Ένα σημείο το οποίο τονίστηκε σε αρκετές απαντήσεις αφορά στην **ημερομηνία έναρξης της σύμβασης των πανεπιστημιακών υποτρόφων**. Παρότι σε ένα πολύ

μεγάλο ποσοστό, αυτή εντοπίζεται στις αρχές του ακαδημαϊκού εξάμηνου (Σεπτέμβριος και Οκτώβριος 2016) (σχεδόν 86%), υπάρχει ένα ποσοστό που δηλώνει ότι αυτό έγινε μεταξύ του Νοεμβρίου 2016 έως και τον Μάρτιο 2017. Είναι προφανές ότι αυτή η χρονοκαθυστέρηση ως προς την συμβασιοποίηση δυσχεραίνει τον σχεδιασμό του μαθήματος ενώ δημιουργεί εργασιακό άγχος στον υπότροφο, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τον έγκαιρο προγραμματισμό της υλοποίησης του μαθήματος (Διάγραμμα 24). Βάσει των αποκρίσεων των υποτρόφων για την καθυστερημένη έναρξη των συμβάσεων προκύπτουν έμμεσα στοιχεία για τις περιπτώσεις των Ιδρυμάτων με ορισμένα προβλήματα στη διαχείριση, τουλάχιστον κατά την υλοποίηση της συγκεκριμένης Δράσης. Οι καθυστερήσεις αυτές σημειώθηκαν στα ακόλουθα ιδρύματα:

- Συμβάσεις με έναρξη Νοέμβριο 2016 (61 συμβάσεις από 583): ΕΚΠΑ, Παν/μιο Ιωαννίνων, Παν/μιο Δυτ. Μακεδονίας, ΑΠΘ, ΤΕΙ Δυτ. Ελλάδας, ΑΣΠΑΙΤΕ, Ιόνιο Παν/μιο, Παν/μιο Θεσσαλίας, ΤΕΙ Πελοποννήσου, ΔΠΘ
- Συμβάσεις με έναρξη Δεκέμβριο 2016 (9 συμβάσεις από 583): ΕΚΠΑ
- Συμβάσεις με έναρξη από Ιανουάριο ως Μάρτιο 2017 (7 συμβάσεις από 583): ΕΚΠΑ, Παν/μιο Δυτ. Μακεδονίας, ΑΠΘ, Παν/μιο Αιγαίου, Παν/μιο Πατρών

8. Παράρτημα

Πίνακας 1: Σύγκριση του Ιδρύματος στο οποίο δίδαξαν οι πανεπιστημιακοί υπότροφοι, με το Ίδρυμα, στο οποίο είχαν την πιο πρόσφατη αυτόνομη διδακτικής τους εμπειρία και το Ίδρυμα στο οποίο αναγορεύθηκαν διδάκτορες.

Ίδρυμα (Α)	Αριθμός ατόμων που συμμετείχαν στη Δράση ανά Ίδρυμα (Β)	Αριθμός ατόμων που είχαν την πιο πρόσφατη αυτόνομη διδακτική τους εμπειρία στο ίδιο Ίδρυμα (Γ)	Ποσοστό (Γx100/Β)	Αριθμός ατόμων που αναγορεύθηκαν διδάκτορες από το ίδιο Ίδρυμα (Δ)	Ποσοστό (Δx100/Β)
ΑΣΠΑΙΤΕ	6	1	17%	--	--
ΑΠΘ	74	9	12%	52	70%
ΓΠΑ	11	1	9%	8	73%
ΔΠΘ	33	7	21%	17	52%
ΕΚΠΑ	60	9	15%	34	57%
Ιόνιο Π.	5	1	20%	2	40%
ΟΠΑ	14	3	21%	9	64%
Π. Αιγαίου	28	8	29%	20	71%
Π. Δυτ. Μακεδονίας	13	2	15%	3	23%
Π. Θεσσαλίας	36	11	31%	16	44%
Π. Ιωαννίνων	23	11	48%	14	61%
Π. Κρήτης	33	8	24%	17	52%
Π. Μακεδονίας	13	4	31%	8	62%
Π. Πατρών	47	9	19%	26	55%
Π. Πειραιά	15	2	13%	10	67%
Π. Πελοποννήσου	10	2	20%	4	40%
Πάντειο Π.	7	0	0%	3	43%
Πολ. Κρήτης	8	2	25%	6	75%
ΤΕΙ Αθήνας	14	2	14%	--	--
ΤΕΙ Αν.Μακεδονίας-Θράκης	15	7	47%	--	--
ΤΕΙ Δυτ. Ελλάδας	6	1	17%	--	--
ΤΕΙ Δυτ. Μακεδονίας	15	5	33%	--	--
ΤΕΙ Ηπείρου	7	1	14%	--	--
ΤΕΙ Θεσσαλίας	13	5	38%	--	--
ΤΕΙ Θεσσαλονίκης	25	4	16%	--	--
ΤΕΙ Ιονίων Ν.	2	1	50%	--	--
ΤΕΙ Κ. Μακεδονίας	13	7	54%	--	--
ΤΕΙ Κρήτης	14	5	36%	--	--
ΤΕΙ Πειραιά	15	1	7%	--	--
ΤΕΙ Πελοποννήσου	1	0	0%	--	--

Χαροκόπειο Π.	6	1	17%	--	--

9. Βιβλιογραφία

-Archibong. I. A, Ogbiji J.E., 2010. ICT Competence Among Academic Staff in Universities in Cross Rivers State, Nigeria, *Journal of computer & information science*, 3(4): 120-126.

-Behrman, J.N., Rondinelli, D.A., 2002. The cultural imperatives of globalization: urban economic growth in the 21st century**,** *Econ. Dev. Q.*, 6: 115–125.

-Bernake, B., 2011. Promoting Research and Development. The Role of the Government, *Issues in Science and Technology,* 27(4), http://issues.org/27-4/bernanke/

-Bertoli, S., H. Brucker, G. Facchini, A.-M. Mayda, G. Peri, 2011. The battle for brains: how to attract talent in T. Boeri, H. Bruecker, F. Docquier, H. Rapoport (Eds.), *Brain Gain and Brain Drain*, Oxford University Press, Oxford.

-Chalmers, D., 2010. Progress and challenges to the recognition and reward of the Scholarship of Teaching in higher education, *Higher Education Research & Development*, 30(1): 25-38.

-Chaloff, J.,Lemaître, G., 2009. Managing Highly-Skilled. Labour Migration: A Comparative Analysis of Migration. Policies and Challenges in OECD Countries, *Organisation for Economic Cooperation and Development*, http://dx.doi.org/10.1787/225505346577

-Chan, D.K.-K., 2012. A comparison of Singapore and Hong Kong on their strategies for developing regional educational Hubs, *Sociol. Stud.*, 2(1), pp. 1–25.

-Cisneros-Cohernour, E.J., 2001. *The Evaluation of Teaching in the Context of a Research University: Meanings, Trade-offs and Equity Concerns*, University of Illinois at Urbana-Champaign.

-Clegg, S., 2007. The Demotic Turn: Excellence by Fiat. In Skelton, A. (ed.) *International Perspectives on Teaching Excellence in Higher Education: Improving Knowledge and Practice*. Oxon: Routledge, pp. 91–102.

-Devlin, M., Samarawickrema, G., 2011. The criteria of effective teaching in a changing higher education context, *Higher Education Research & Development,* 29(2): 111-124.

-Golde, C.M., Dore, T.M. 2001. *At Cross Purposes: What the Experiences of Today's Doctoral Students Reveal about Doctoral Education,* Philadelphia: The Pew Charitable Trusts.

-Gulland, A., 2016. **UK must act to stem brain drain of scientists**, BMJ, 355, doi: https://doi.org/10.1136/bmj.i6193

-Heitor, M., H. Horta, J. Mendonça, 2014. Developing human capital and research capacity: Science policies promoting brain gain, *Technological Forecasting and Social Change*, 82, pp. 6–22.

-Land, R., Gordon, G., 2015. *Teaching excellence initiatives: modalities and operational factors*, Higher Education Academy.

-Lanzendorf, U., Verburgh, A., 2003. Clues to Excellence in Higher Education: A Synopsis of the Discussion. in E. de Corte (ed.) *Excellence in Higher Education: Proceedings from a Symposium: Wenner-Gren Centre*, Stockholm, 31 May and 1 June 2002. London: Portland Press, pp. 217–28.

-Mahroum, S., 2005. The international policies of brain gain: a review, *Tech. Anal. Strateg. Manag.*, 17(2): 219–230.

-Parker, J., 2008. Comparing Research and Teaching in University Promotion Criteria, *Higher Education Quarterly*, 62(3): 237–251.

-Pasban, M., Nojedeh, S.H., 2016. A Review of the Role of Human Capital in the Organization, *Procedia –Social and Behavioral Sciences,* 230: 249-253.

-Price, M., 2012. Teaching Postdocs to Be Professors, *Science*, http://www.sciencemag.org/careers/2012/10/teaching-postdocs-be-professors

-Ramsden, P., Moses, I., 1992. Associations between research and teaching in Australian Higher Education Higher Education, 23(3): 273-295.

-Solimano A., 2008. The International Mobility of Talent: Types, Causes and Development Impact Oxford University Press, Oxford.

-Subbaye, R., Vithal, R., 2015. Teaching criteria that matter in university academic promotions, Assessment & Evaluation in Higher Education, 42(1): 37-60, http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/02602938.2015.1082533

-Suntharasaj, P., Kocaoglu, D., 2008. Enhancing a country's competitiveness through "National Talent Management Framework, 2008 Portland International Conference on Management of Engineering & Technology, IEEExplore, http://ieeexplore.ieee.org/document/4599637/?part=1.

-Vardi, I., Quin, R., 2011. Promotion and the Scholarship of Teaching and Learning, *Higher Education Research & Development*, 30 (1): 39–49.

-Wadhwa, V. 2012. The first brain drain in the United States, *Georgetown Journal of International Affairs*, Winter/Spring 2012, pp. 89-96.

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ

NATIONAL
DOCUMENTATION
CENTRE

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το Έργο υλοποιείται από το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης μετά από σχετική ανάθεση από την Ειδική Γραμματεία Διαχείρισης Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του ΕΚΤ, στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.